№ 255 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

1917
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՒԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ № 255

Նոյեմբեր և դեկտեմբեր ամիսների համար ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ այլևս ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 20 ԿՈՊ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ», Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւններ ընդունվում են ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են ... 40—30 ... 60—40 կոպ.
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել թէ հին հասցէն և թէ 50 կոպ.

Բացված է բաժանորդագրութիւն

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

առաջիկայ 1918 թ. համար

(47-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է (պայմանական) 1918 թ. համար՝

	Տարեկան	Կէս տարին	Ամսական
ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ	40 ր.	22 ր.	4 ր.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	60 ր.	40 ր.	8 ր.

Տարեկան և կէս տարվայ բաժնեգինը մաս-մաս վճարել—ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ։

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ 1917 Թ. ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻ

«Մշակի» գրասենեակը յատուկ խնդրում է հին բաժանորդներին 1918 թ. համար բաժանորդագրվելիս փոխադրական բլանկի վրայ նշանակել անպայման 1917 թ. ստացված հին հասցէն իր վրայ ունեցած համարով, որով դիւրութիւն տրված կը լինի գրասենեակի տեխնիքական գործավարութեանը։

Յայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով։ Յայտարարութիւնների համար վճարվում է ... 40 կ., վերջին երեսի վրա 30 կոպէկ։ Կովկասից դուրս ... երեսի վրա 60 կ., վերջին երեսի վրա 40 կոպէկ։
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 1 րուբլի։
Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ. Редакція газеты „МШАКЪ".
Արտասահմանից՝ TIFLIS. Rédaction du journal «MSCHAK».
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԲՆԱՒ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ։

Ծովհաննէս Զիզիխանեանը, Գէորգ Փերիխանեանը իր ամուսնով, բժիշկ Ցոլակ Փերիխանեանը, Արշակ և Մարիամ Նազիրեանները և Գէորգ և Սաթենիկ Տէր-Ստեփանեանները սրտի կսկիծով յայտնում են իրանց սիրելի և անմոռանալի քրոջ, մօր, մօրաքրոջ, սկեսուրի և զոքանչի՝

Նատալիա Եգօրեւա ՓԵՐԻԽԱՆԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ կարճ հիւանդութիւնից յետոյ ամսիս 27 ին։ Ամբիծը լինելու է, հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7 ին հանգուցեալի բնակարանում Исидоровскій пер. № 18 (по Серебряному ряду)։ Թաղման օրը կը յայտարարվի առանձին։
1432 1—1

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1918 Թ. „ԳՈՐԾ" 1918 Թ.

Գրական, գիտական, հասարակական և քաղաքական ամսագիր

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Ռուսաստան՝ կէս տարվայ—20 ր. Պարսկաստան, Եւրոպա և Ամերիկա՝ կէս տար.—40 ր.
Նիւթեր և բաժանորդագին ուղարկել հետևեալ հասցէով Баку, редакція «ГОРЦЪ», Николаевская, 33.
տ. 1424 2—2

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ
(Ա հատոր Ա—Ն)
կազմած, գունաւոր շապիկով. 2280 էջ, 11,263 անուն և 308 պատկեր։
Գինն է ճանապարհածախսով 7 ր.։
Պարսկաստանի և արտասահմանի համար 10 րուբլի։
Դիմել՝ Թիֆլիս, «Մշակի» խմբագրութեան Հ. Առաքելեանին։
Վերադիր վճարով պատուէր ամենևին չէ ընդունվում։

ԲԺԻՇԿ
ԱՆՏԻՕԽ
Ներքին հիւանդութիւններ, նաև ականջի, կոկորդի, քթի, և աչքի հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւնը ամ օրերը առ. ժ. 11—12-ը և 5—7-ը երեկոյեան։
ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ ՁՐԻ
Բեբուտովսկայա փող. № 26.
տ. 1286 50—28

ԲԺԻՇԿ
Վ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆՑ
Ներքին և ջղային հիւանդութիւնների։
Հիւանդների համար անհրաժեշտ անալիզները կատարվում են ՁՐԻԱՊԷՍ։
Ընդունելութիւնը եր. ժ. 5—7
Հասցէ՝ Вознесенск. ул. № 8.
տ. 1314 100—23

ԲԺԻՇԿ
Ա. Յ. ԵՐԻՑԵԱՆ
Բուժում է վեներական, միզասեռական և մորթու ախ.։ Բուժում սիֆիլիսի 914-ով և 606-ով, սեռական թուլացման—էլեքտրականութեամբ և այլ միջոցներով։
Ընդունելութիւնը երեկ. ժ. 5—8-ը, բացի կիրակի օրերից։
Միխայլովսկայա փ. № 52, երկրորդ յարկ։
տ. 1259 100—33

Թիֆլիսի Քաղաքային Վարչութիւնը առաջարկում է բոլոր այն բնակարանավարձներին, որոնք իրանց հերթին տալիս են բնակարաններ վարձակալներին՝ 2 սենեակից աւելի, իր կահկ... սիներով, ներկայացնել ոչ ուշ մինչև սոյն թւականի դեկտեմբերի 5 ը Քաղաքային ...ութեան բնակարանային բաժանմունքին հետևեալ տեղեկութիւնները.
1) Վարձով տրված սենեակի քանակի մասին.
2 Վարձակալների թիւը ամեն մի սենեակում.
3) Բնակարանների վարձի մասին, որը վերցնում են վարձակալներից ամեն մի սենեակի համար։
Թիֆլիսի Քաղաքային Վարչութիւն
տ. 1430 2—2

ԻՆՉ ՊԷՏՔ Է ԱՆԵԼ

Մեր երկրի վիճակը օր-ըօր աւելի յուզալից, վտանգաւոր է դառնում։

Զին., բանւ. և գիւղ. պատգամաւորների երկրային խորհուրդը հրատարակել է Թիֆլիսում պատերազմական դրութիւն։

Իբրեւ այդ դրութիւնը առաջ է եկել, անշուշտ, վերջին օրերս տեղի ունեցած դէպքերից—Հիւսիսային Կովկասում կօզակների և ինգուշների ընդհարումը, բօլշեվիկների պահանջը՝ ճանաչել Լէնինի կառավարութիւնը, մի քանի զօրամասերի մեկումը ճակատից զինադադարի հետևանքով։ Ստեղծվել է այնպիսի մի վտանգաւոր և յուզումնալից դրութիւն, որ երկիւղ կայ եղբայրասպան ներքին կռիւների մեր երկրի մէջ։ Արդէն Բագուի Թերթերը ահազանգ են խփում, թէ երկիւղ կայ, որ եղբայրասպան կռիւ ծագի Բագւում։

Այդպիսի վիճակի մէջ հասկանալի է երկրային կենտրոնի որոշումը՝ յայտարարել Թիֆլիս քաղաքը պատերազմական դրութեան մէջ։

Սակայն դրանով դրութիւնը չէ փրկվում. արտակարգ միջոցները կարող են միայն յետաձգել խռովութիւնները, կռիւները։ Պէտք է իրական, արմատական միջոցներ ձեռք առնել՝ երկրի խաղաղութիւնը, անդորրութիւնը ապահովելու համար։

Ներկայումս Ռուսաստանում չը կայ ընդհանրութեան կողմից ճանաչված և օրինական կառավարութիւն։

Իրողապէս բօլշեվիկներն են այսօր երկրի տէրը, և գերագոյն իշխանութիւնը նրանց ձեռքումն է։ Բոլոր փորձերը՝ պայքարել այդ իշխանութեան դէմ՝ առ այժմ ապարդիւն են անցնում։ Բայց չէ՞ որ երկիրը չէ կարող երկար ժամանակ առանց կենտրոնական իշխանութեան մնալ։

Գալով Անդրկովկասին, պէտք է ասել, որ Անդրկովկասեան Կոմիսարիատը, որ իրան համարում է երկրի կառավարիչ, դրել է իրան ...գծ դրութեան մէջ։ Մի կողմից նա չէ ճանաչում բօլշեվիկների հաստատած լէնինեան կառավարութիւնը, միւս կողմից նա, սակայն, իրագործում է Լէնինի ծրագրի կէտերը, հրատարակելով իրար ետևից այն դեկրէտները, որը հրատարակում է Լէնինը՝ հողերի գրաւման, սեպարատ հաշտութեան կնքման մասին։

Դուրս է գալիս, որ Անդրկովկասեան Կոմիսարիատը իրողապէս ճանաչում է Լէնինի կառավարութիւնը, իսկ իրաւագիտապէս ժխտում է նրան։ Այդ երկդիմութիւնը, երկուութիւնը դարձնում է նրա դրութիւնը խախուտ, և նա չէ կարող ունենալ հեղինակութիւն երկրի ազգաբնակութեան աչքում։

Մեր կարծիքով, աւելի նպատակայարմար կը լինէր, որ երկրի իշխանութիւնը իր ձեռքն առնէր բանւ., զին. և գիւղ. պատգամաւորների խորհուրդների երկրային կենտրոնը։ Այդ դէպքում գոնէ մի իշխանութիւն կունենայինք, այլ ոչ երկու։ Այդ դէպքում Կոմիսարիատի գոյութիւնը այլ ևս աւելորդ կը լինէր։

Գալով այն չարաբաստիկ շշուկներին, թէ մեր երկրում կարող են ազգայնական ընդհարումներ կամ եղբայրասպան կռիւներ լինել, պէտք է Կովկասի գլխաւոր ազգութիւնների ղեկավար մարմինները, խորհուրդները ամեն ճիգ թափեն՝ պահպանելու համար այն համերաշխութիւնը, որ մինչև այժմ գոյութիւն ունէր հայերի, վրացիների և Թուրքերի միջև։

Միւս կողմից՝ սօցիալիստական կազմակերպութիւնները, որոնք հեռացնելով երկրի կառավարութեան գործից չափաւոր և խոհեմ տարրերը՝ ստեղծեցին ներկայ դրութիւնը, պէտք է ամեն ջանք գործ դնեն հարթելու իրանց զանազան հոսանքների մէջ առաջ եկած գժտութիւնները և երկպառակութիւններն ու կռիւը՝ իշխանութեան մասին։ Չէ՞ որ բօլշեվիկները նոյն սօցիալիստներն են, միայն աւելի ծայրայեղ, քան մենշևիկները։ Թող բաժանեն իշխանութիւնը իրար մէջ, եթէ այդքան ծարաւի են իշխանութեան, միայն թէ երկրի մէջ խուսափվի ... և վերջ դրվի սոսկալի անարխիային ու քայքայման, որ այժմ կայ։

Հ. Ա.

ՆԱԽԿԻՆ ԺԱՄ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԵԿԼԱՐԱՑԻԱՆ

Նախկին և այժմ տապալված Ժամ. Կառավարութեան անդամները հրատարակել են հետևեալ յայտարարութիւնը, որ տպագրված լինելով տեղական ռուս թերթերի («Кавк. Слово» և այլք) մէջ, մենք եւ թարգմանաբար առաջ ենք բերում։

Ռուսական պետութեան քայքայման ու մեծագոյն յուզմունքների օրերում Ժամ. Կառավարութիւնը իր պարտականութիւնն է համարում դիմել ռուսական հանրապետութեան բոլոր քաղաքացիներին։

Վերջին Ժամ. Կառավարութիւնը, ստանալով գերագոյն իշխանութիւնը փետրվարեան յեղաշրջման ստեղծած կառավարութիւնից, իբր ոչ լիակատար կազմով դիմում է ժողովրդին։ Նրա անդամների մի մասը կալանաւորված է և բանտարկված Պետրօպավլովսկ բերդում։ Միւս մասը, յանձին մինիստր նախագահ Ա. Ֆ. Կերենսկու, ծովային մինիստր Դ. Ն. Վերդերևսկու և զինւորական մինիստր Ա. Ի. Վերխովսկու հրաժարվել են։ Բայց և այս Թերի կազմով
[illegible]
դիտանում է երկրում միակ օրինական գերագոյն իշխանութիւնը։

Մինչև հոկտեմբերեան ապստամբութիւնը բոլոր կազմերի Ժամ. Կառավարութիւնը զբաղված էր հանրապետական կազմը ամրապնդելու, վարչական կենտրոնական օժ ու քաղաքային, գաւառային ու շրջանային ինքնավարութիւններ ստեղծելու բարդ աշխատանքով։ Պետութիւնը նոր հիմունքներով վերակառուցանելու այդ աշխատանքը կառավարութիւնը կատարում է աւելի դժուարին աշխատանքի հետ միասին, այսինքն երկիրը պաշտպանելու ու զօրքը ամրապնդելու անհրաժեշտութեան հետ, որպէս զի կարելի լինի շուտով, դաշնակիցների համաձայնութեամբ ու Ռուսաստանին արժանապատիւ հաշտութիւն կնքել և պատրաստել ազգաբնակութիւնը Հիմնադիր Ժողովի ընտրութիւնների համար, որին Ժամ. Կառավարութիւնը պարտաւոր է յանձնել իր լիազօրութիւնները և իր գործողութիւնները դատելու իրաւունքը։

Հոկտեմբերեան ապստամբութիւնը Ժամ. Կառավարութեան այդ ամբողջ աշխատանքը խզեց։ Հիմնադիր Ժողովի ընտրութիւններից ընդամենը մի քանի օր առաջ բռնկվեց ապստամբութիւն։ Երեք տարվայ պատերազմից տանջված զինւորների և բանւորների մասսաները, գայթակղված «անմիջապէս հաշտութիւն, հաց և հող» գրաւիչ լօզունգներից, որոնք ինքնին արդարացի են, սակայն անիրագործելի խուլ ու քաղաքացիական պատերազմով, վերցրին զէնք և կալանաւորեցին Ժամ. Կառավարութիւնը, ... պետական հաստատութիւնները, ոչնչացնել քաղաքացիական ազատութիւնները ու սպառնալ անպաշտպան խաղաղ բնակիչների կեանքին ու ստացուածքին։

Բռնակալ ապստամբ սօցիալիստ-մինիստրները և ազատ թողնված մինիստրների օգնականները ըն ... չունէին պաշտպանել ժողովրդի իրաւունքները պետութեան կարգուկանոնը։

Ապստամբութեան սկզբից կազմված «Հայրենիքի և յեղափոխութեան փրկութեան կոմիտէները» աջակցութիւն ցոյց տուին օրինական գերագոյն իշխանութեան, այլ խնդիր դրին ստեղծել միատարր սօցիալիստական մինիստրութիւն։ Բոլոր ժամանակաշրջանների Ժամ. Կառավարութիւնը հաստատ կանգնած էր համաժողովրդական իշխանութեան սկզբունքի վրա։ Ցենվելով դրա վրա, Ժամ. Կառավարութիւնը չէր կարող ճանաչել ապստամբների իշխանութիւնը և չը մասնակցեց նոր իշխանութիւն ստեղծելու փորձերին այն ժամանակ, երբ մի քանի օր էր մնում մինչև Հիմնադիր Ժողովը։ Ժամ. Կառավարութեան համար մնում էր ժողովրդի և պետութեան շահերը պաշտպա-

ԴԷՊԻ ԱԼԱՇԿԵՐՏ

(Տպաւորութիւններ ճանապարհից)

VI

Դժբաղդաբար, հայ փախստ. կազմակերպութիւնների գլխաւոր խորհուրդը չընդունեց Յնուսի կօմիսար Նիկօլէնկօյի առաջարկած ծրագիրը, որ կիրառվում է մեր վերոյիշեալ դիտողութիւնների վրա։ Ուրիշ խօսքով ասած, փոխանակ փախուած Թիւրքահայերին օգնելու ալիւրով, սերմացուով, տաք շորերով և կօօպերատիվ խանութներ բանալով տեղերում, աշխատանքներ ստեղծելով նրանց համար, գլխաւոր խորհուրդը գերադասեց իրագործել գործի սոսկ ձևական կողմը. այսինքն ստացվել է նպաստ կառավարութիւնից, էհ, ուրեմն թող բաժանվի այդ նպաստ գաղթականներին։ Ինչ հոգ՝ թէ այդ նպաստը տալը անօգուտ է ու անիմաստ։ Միայն թէ մարդիկ իրանց եախէն ազատած համարեն...

Մեր՝ Կարաքիլիսէում եղած ժամանակ ամեն օր հենտր. Կօմիտէի պահեստն էին գալիս հայ գիւղացիք ու աղաչում.

— Եաման իլաջ արէք, կոտորվում ենք սովից, ալիւր տուէք...

Երբէք չեմ մոռանայ. երբ մի օր մի քանի հոգի զանազան գիւղերից եկան և աղերսելով խնդրում էին լուցկի, որովհետև ամբողջ գիւղում մի քանի օր է ճրագ չէր վառվում։ Հապա այն պառաւ կանանց ողբը, թէ իրանց երեխաները կեղտի մէջ մեռան, և սապօն էին խնդրում։ Բայց բոլոր այդ խնդրատուները մերժում էին ստանում, որովհետև չը կային նրանց խնդրած իրերը։

Այժմ ասացէք խնդրեմ, որն է իրական օգնութիւն այդ Թշուառներին, նրանց ձեռքը 1—10 կամ Թէկուզ 100 րուբլի տալը, թէ նրանց լուցկի, սապօն, ալիւր տալը։ Ախար գիւղացին առանց այն էլ փող ունի և պատրաստ է նոյն իսկ կրկնակի գներով գնել իրան անհրաժեշտ իրերը։ Բայց ինչին են պէտք նրան Թղթի անպէտք կտորները։ Զգում էք, թէ որպիսի խոշոր ու անգնահատելի բարիք կը լինի, եթէ Հայաստանի զանազան կէտերում գոյութիւն ունենան կօօպերատիվ խանութներ ու պահեստներ, որոնք կարող են գլուխ գալ միմիայն քաղաքացիական պաշտօնական իշխանութեան տեղական ներկայացուցիչների աջակցութեամբ, այսինքն շրջանային այն կօմիսարների, որոնք նախագահելու են տեղական հասարակական կօմիտէներում։

Կարաքիլիսէում կայ զինւորների կրպակ, որ ունի օրինակ լուցկի, բայց փախստականներին չի վաճառում։ Գիտե՞ն արդեօք նպաստ տալու երդուեալ պաշտպանները, որ այժմ այնտեղ լուցկու հատը արժէ 40 կ., իսկ նաւթի ֆունտը 1 ր. 50 կ.։ Բայց չէ՞ որ փախստականներին հարկաւոր են ալիւրի հետ և այդպիսի կենսական մթերքներ։ Ի՞նչպէս են օգնում նրանք փախստականներին. նրանք տալիս են ինչ-որ 13 ր. 20 կ. ամեն մէկին և ասում՝ ինչ կուզէք արէք։ Այնպէս որ փախստականը մի լուցկի գնելու կամ մի գրվանքա սապօն առնելու համար ճարահատեալ պէտք է Կարաքիլիսէի գիւղերից գայ Երևան կամ Թիֆլիս... Սա չափազանցութիւն չէ, ընթերցող, սա իրողութիւն է։

Ոչ, երկրում մեր Թիւրքահայ փախած ընտանիքներին օգնելու եղանակը միանգամայն չը պէտք է կապել դատարկ փող տալու հետ։ Եթէ ուզում էք իրական օգնութիւն հասցրած լինել նրանց, ստեղծեցէք տեղերում հասարակական կօմիտէներ ու ենթակօմիտէներ կօմիսարների նախագահութեամբ, որոնք յամենայն դէպս չեն գործելու միայնակ, այլ հայ կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչների ակտիվ մասնակցութեամբ և իբրև յեղափոխական կառավարութեան տեղական ներկայացուցիչներ։ Այդ կօմիտէները լինելով ժողովրդի մէջ՝ անհամեմատ լաւ գիտեն օգնելու եղանակները, քան թէ Թիֆլիսում նստած պարոնայք գործիչները։ Վերջապէս խնդիրը վերաբերում է ալիւր, սերմացու և մի քանի անհրաժեշտ իրեր ձեռք բերելու գործին, որի վերաբերմամբ հայ փախստականական կազմակերպութիւնները մատնված են համարեա անկարելիութեան ներկայ դժնդակ պայմաններում. մինչդեռ պաշտօնական կօմիսարները հեշտութեամբ կարող են այդ իրերը ստանալ ամեն մէկը իր շրջանի ազգաբնակութեան համար։

Շատ և շատ ցանկալի է, որ փախստականական կազմակերպութիւնների պարոնայք նախագահները բարեհաճէին միանգամ գնալ երկիր և տեղում ծանօթանալ փախստականների վիճակի ու նրանց խնլացի օգնութիւն ցոյց տալու եղանակների հետ։ Գուցէ այն ժամանակ նրանք համաձայնէին մեր դիտողութիւնների հետ...

Ե.

Նինա Զաքարեան և Ալէքսանդր Մինասեան ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ իրանց զաւակների հետ յայտնում են իրանց քրոջ ու մօրաքրոջ՝

Կատարինէ Զաքարեան ԼԻՍԻՆԵԱՆԻ

մահվան մասին։ Հոգեհանգիստը չորեքշաբթի 29-ին նոյեմբերի, երեկոյեան 7 ժամին (Матиновская, д. № 9)։ Յուղարկաւորութիւնը հինգշաբթի, 30-ին նոյեմբերի 11 ժ. առաւօտեան դէպի Վերայի գերեզմանատան եկեղեցի։

1435 2—1

Արտիստական Ընկերութեան Թատրոն
ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Հինգշաբթի, նոյեմբերի 30-ին 1917 թ.
Բարեհաճ մասնակցութեամբ տ. ՎԱՐԴՈՒՀՈՒ, պ. պ. Գ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆԻ, Յ. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ և Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԱՐՇԱԿ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆԻ
Բեմական գործուն. XXV-ամեակի առիթով

կը ներկայացվի

ՊԷՊՕ

կոմեդիա 3 արարուածով Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑԻ
ԿԱԿՈՒԼԻ դերը կը կատարէ Ա. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆԸ
ՎԵՐՋԸ
Օսկան Պետրովիչը դժոխքում
Կոմեդիա 1 արար. Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑԻ
ՇԱՆՈԹ ԴԷՄՔԵՐ Կատակներ օրվայ չարեքի վրա
ՕՍԿԱՆ ՊԵՏՐՈՎԻՉԻ դերը կը կատարէ Ա. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆԸ
Մասնակցում են տ. տ. Աբել-Ոսկանեան, Զաբել, Յասմիկ, Սևումեան, Վարդուհի; պ. պ. Աւետեան, Ալիխանեան, Միքայելեան, Մամիկոնեան, Յարութիւնեան, Տէր-Դաւթեան, Տէր-Գրիգորեան, Սևումեան և ուրիշներ։
Տոմսակները կարելի է ստանալ կասսայում. Սկիզբը ժամը ճիշդ 8-ին
Ռեժիսեոր՝ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ
Օգնական ռեժիսեոր՝ Աւետեան
Հայոց Դրամատիկ. Ընկ. Խորհուրդ.

1434 2—1

նելու մի ճանապարհ. չը հետամուտ մինչև ծայր հեղափոխութիւնը ու պաշտպանել յաղթանակները և ամրացնել ժողովրդական տնտեսութեան այն մասերը, որոնք առանձնապէս կարևոր են զօրքի և երկրի համար։

Ֆինանսները, երկաթուղին, վառելիքը, պարենաւորումը և գիւղին անհրաժեշտ մթերքներ հայթայթելը դեռ մինչև ապստամբութիւնը գտնվում էին կառավարութիւնից առանձին ջանքեր ու հոգատարութիւն։ Ապստամբութիւնը տնտեսութեան այդ մասերը դրեց աղէտալի դրութեան մէջ։ Ուստի և երեք շաբաթ շարունակ կառավարութիւնը յամառութեամբ աշխատում էր բաւարարել ազգաբնակութեան և զօրքի հիմնական կարիքները, թոյլ չը տալով ապստամբներին տիրապետել պետական համապատասխան մարմինները։

Պետական հաստատութիւնները պաշտպանելու այդ գործում անփոխարինելի ծառայութիւն ցոյց տուեց հաստատութիւնների մէջ ծառայողների կազմը։ Չը վախենալով ոչ սպառնալիքներից, ոչ բռնութիւններից, ոչ անձնական զրկանքներից, իրանց իրաւունքի և իրանց պարտականութեան լիակատար գիտակցութեամբ՝ պաշտօնեաները և ծառայողները անդադար ու անշեղ արիութեամբ ու վճռապէս բողոքում էին հաստատութիւնները բռնութեամբ յափշտակելու դէմ և խանգարում էին այն մարդկանց, որոնք իրանց անուանելով ժողովրդական կոմիսարներ՝ փորձում էին ձեռք ձգել ժողովրդական հարստութիւնը։

Օրէ-օր, սակայն, աւելի ու աւելի քիչ հնարաւորութիւն էր մնում սուրին ու բռնութեանը ներհակել իրաւունք և օրէնք։

Իրանց աւերիչ աշխատանքի մէջ ապստամբները կանգ չէին առնում նոյնիսկ Ռուսաստանի Հանրապետութեան պատիւն ձեռնամխելու առաջ։ Ամուր կապված դաշնակիցների հետ և ստանալով նրանցից օժանդակութիւն, Ռուսաստանը պատերազմի ամենածանր րոպէներին երբէք չէ թեքվել առանձնացող թշնամու ոյժի առաջ, երբէք չէ դադարել ամրապնդել իր զօրքի ոյժը երկրի պաշտպանութեան համար։ Յօգուտ դեմօկրատիկ հաշտութեան քաղաքականութիւնը կարող է միայն այն ժամանակ աջողութիւն ունենալ, երբ երկիրը պաշտպանող զօրքը ընդունակ լինի պաշտպանել հաշտութեան արդարացի պահանջները զէնքի ոյժով։ Յեղափոխական կազմակերպութիւնները, որոնք յանձնակի բանաձևեր էին ընդունում շուտափոյթ հաշտութեան մասին, միշտ էլ յորդորում էին, թէ պէտք է ուժեղացնել երկրի պաշտպանութիւնը։

Ապստամբների սկսած բանակցութիւնները զինադադարի մասին ռուսական պետութեան անունից՝ կարող են յանգել Ռուսաստանի համար սոսկ ամօթալի ու կործանարար հաշտութեան։ Այդ խելագնոր գործողութիւնները, եթէ չը հանդիպեն շտապ դիմադրութեան զօրքի և ժողովրդի կողմից, Ռուսաստանին կը մատնեն քաղաքական ու տնտեսական ստրկութեան, կը խզեն յարաբերութիւնները համաձայնութեան պետութիւնների հետ, կը հանեն Ռուսաստանի անունը մեծ պետութիւնների թւից և կը դնեն նրան յաղթված յաղթողի օրումածութեանը ենթակայ պետութեան դերի մէջ։ Ապստամբների այդ անօրինակ յանդուգն գործողութիւնները պարտաւորեցնում են Ռուսաստանի Հանրապետութեան Ժամ. Կառավարութեանը յայտնել, թէ այդ գործողութիւնները ոչ մի դէպքում չեն կարող համարվել կառավարական իշխանութեան ակտեր և ժողովրդի կամքի արտայայտութիւն։

Ապստամբութեան հետևանքներն արդէն զգալի են դառնում և այլ ասպարէզներում։ Զրկված բոլոր կառավարական և հասարակական կազմակերպութիւնների լարված աշխատանքին, երկաթուղային հաղորդակցութեան ծայրայեղ քայքայումը արդէն պարէնի ու վառելիքի փոխադրութեան խառնաշփոթ կրճատման պատճառ է դարձել։ Սովը սպառնում է զօրքին և ազգաբնակութեանը, քաղաքները մնալու են առանց վառելիքի, արդիւնաբերական հաստատութիւնները կոչվելու են, սկսվելու է գործազրկութիւն և նրան յարակից աղէտները բանուորների համար։

Միասնական գերագոյն իշխանութեան բացակայութիւնը անդամահատել է Ռուսաստանը մի շարք զինվող և ինքնուրոյն շրջանների։ Ֆինանսների քայքայումը առաջ է բերել մի շարք սարսափելի դրամական դժուարութիւններ, որոնք աւերում են երկրի տնտեսական կեանքը։

Մահացու վտանգի հանդէպ երկրի և նրա ամբողջութեան համար մնում է մի յոյս. մօտենում է այն ժամանակը, երբ նշանակել է կառավարութիւնը Հիմնադիր Ժողովի՝ ուսս երկրի միակ տէրոջ բացման համար։

Երկիւղ կրելով, թէ բռնակալները կանգ չեն առնի նոյն իսկ Հիմնադիր Ժողովի դէմ ձեռք բարձրացնելու առաջ, եթէ նա չը կատարէ նրանց կամքը, Ժամ. կառավարութիւնը յորդորում է զօրքի և թիկունքի բոլոր քաղաքացիներին միաբան պաշտպանել Հիմնադիր Ժողովը, որպէս զի նա ազատ ու անկախ արտայայտէ ժողովրդական կամքը։

Հաւատացած, թէ ժողովրդի ջանքերով վերջ կը դրվի բռնաւորների տիրապետութեանը ամենամօտ ապագայում, Ժամ. կառավարութիւնը կոչ է անում բոլոր քաղաքացիներին մեծ փորձութիւնների այս օրերում զօրավիգ լինել Հիմնադիր Ժողովի շուրջ իրանց կամքը իրականացնելու համար։

Հանգիստ սպասելով իր գործողութիւնների և յօգուտ ազատութեան ու յեղափոխութեան տարած աշխատանքի արդարացի գնահատութեան Հիմնադիր Ժողովի կողմից, Ժամ. կառավարութիւնն արհամարհանքով մերժում է բոլոր այն սուտ մեղադրանքները, թէ ինքը չէ կատարելու իր խոստումները որևէ մէկը։ Ժողովրդին և յեղափոխութեանը դաւաճանում են նրանք, որոնք ջլատում են ժողովրդական ոյժերը, գործելով բռնութեամբ և ամբողջ ռուսական երկրում բորբոքում են չարութեան, անիրաւութեան ու քաղաքացիական պատերազմի հրդեհ։

Մինիստր-նախագահի պաշտօնակատար, պարենաւորման մինիստր Ս. Պրոկոպովիչ.
Արդարադատութեան մինիստր Պ. Մալեանտովիչ.
Ներքին գործերի, պօստ-հեռագրական մինիստր Ա. Նիկիտին.
Աշխատանքի մինիստր Կ. Գվօզդև.
Ճան. հաղորդակց. մինիստր Ա. Լիվէրովսկի.
Երկրագործութեան մինիստր Ս. Մասլով.
Ժող. լուսաւորութեան մինիստրի փոխարէն օգնական Վ. Վերնադսկի.
Արտաքին գործերի մինիստրի փոխարէն օգնական Ա. Նէրատով.
Ֆինանսների մինիստրի փոխարէն օգնական Մ. Փրիդման.
Առևտրի ու արդիւնաբերութեան մինիստրութեան կառավարիչ Ն. Սավվին.
Պետական խնամակալութեան մինիստրի փոխարէն օգնական Կ. Գօլուբկօվ.
Պետական վերահսկիչի փոխարէն խորհրդի անդամ Գ. Կրասնօվ.

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

III

Երևան, 23 նոյեմբ.

Հետևեալ ընդհանուր ժողովը լինում է միւս օրը՝ 22-ին, առաւօտեան։ Բժ. Բէկզադեան զեկուցում է կարդում քաղաքական մօմէնտի մասին. այժմ սովորական դարձած մի թռուցիկ ակնարկ գցելով ռուսական յեղափոխութեան զարգացման վրա և աւանդական անունանելով բոլշևիկների վերջին գործերը, նա անհրաժեշտ է համարում սօցիալիստական միասնական իշխանութեան կազմակերպումը՝ ժողովրդական սօցիալիստներից սկսած մինչև բոլշևիկները։ Անդրկովկասի Կոմիսարիատի և զօրքի ազգայնացման մասին դրականօրէն խօսելով, նա արծարծեց երկրային կենտրոնների տեսակէտը։ Վերջում առաջարկեց մի բանաձև, որ իր առաջների եզրակացութիւնն էր։ Զեկուցանողի տեսակէտներին միացաւ և պ. Պապաջանեան, որ երկար կանգ առաւ զօրքի ազգայնացման և մասնաւորապէս հայկական կորպուսի կազմակերպման վրա։ Ակնարկելով այն լուրերը, թէ ժամանակաւոր զինադադար է յայտարարվելու բոլոր ճակատներում, պ. Պապաջանեանը ասաց, որ այդ դէպքում էլ հայ զինւորը զէնքը թողնելու չէ, քանի որ վերջնական հաշտութիւնը դեռ զինադադարով չէ մօտենում։

Առաջարկվում են ուրիշ երկու բանաձևեր, որոնց շուրջը լինում են վէճեր։ Առաջարկ է լինում բոլոր բանաձևերը յանձնել Նախագահութեան կամ կոմիսիայի՝ ընդհանուր [illegible] մշակելու. բայց այդ չէ անցնում։ Երկար խօսակցութիւնից յետոյ բանաձևերը ետ են վերցնում, մնում է միայն զեկուցանողի բանաձևը, որ և ձայների մեծամասնութեամբ ընդունվում է։

IV

Սեկցիաներում առաջին երկու օրը լսվում են մի քանի հետաքրքրական զեկուցումներ։

Կազմակերպչական սեկցիայում գնդապետ Տիգրանեանը կարդում է մի զեկուցում դիսցիպլինայի մասին. նա անհրաժեշտ է համարում հայկական զօրամասերում հայկական դիսցիպլինա մտցնել՝ կազմելով այն շվէյցարական, անգլիական, ֆրանսիական և այլ երկրների զինուորական կանոններից։ Այդ զեկուցման առիթով երկու օր շարունակ տեղի են ունենում տաք և կրքոտ վիճաբանութիւններ։ Բժ. Բէկզադեան երկար կանգ առնելով զօրքի քայքայման վրա՝ անհրաժեշտ է համարում դիսցիպլինայի վերականգնման համար դիմել սուր միջոցների, ուրիշ խօսքով՝ զինուորական իշխանութիւններին վերադարձնել նրանց դիսցիպլինար իշխանութիւնը, որ խլված էր նրանցից ռուսական յեղափոխութեան սկզբին. այդ տեսակէտին միանում են շատերը ի մէջի այլոց և գնդ. Յովսէփեան, կապ. Արարատեան, պ. Ռուբէն և այլք։ Սրանք անհրաժեշտ են համարում իրաւունք տալ իշխանութիւնին անմիջապէս պատժել, ատրպատրելուն՝ ինչպէս էր առաջ։ Այդ պահանջին հակառակ են խօսում մի քանիսը, որոնք անջատ ռուսական զօրքից աններելի են համարում վերականգնել հին սիստեմը պատժի։ Լինում են առաջարկութիւններ չը քննել բնաւ դիսցիպլինայի հարցը, որովհետև պատգամաւորները իրանց գնդերից լիազօրութիւն չունեն այդ մասին խօսելու։ Մի պատգամաւոր էլ առաջարկում է դիսցիպլինայի ընդհանուր նորմա չը կազմել համագումարում, այլ այդ թողնել իւրաքանչիւր գնդին ըստ իր հայեցողութեամբ մշակելու կարգապահութեան կանոնները և պատիժների տեսակը։ Վերջում որոշվում է դիսցիպլինայի հարցը թողնել բնութիւն ներքև կենտրոնի. կոմիտէին, որ նա երկրային զինւ. կենտրոնների հետ մշակէ մի ընդհանուր զինուորական դիսցիպլինա։

Թիկունքի պաշտպանութեան սեկցիայում զեկուցում է կարդում պ. Դրօն, որ անապահովութեան գլխաւոր ազդակները համարում է դասալիքները, որոնց բաժանում է չորս կատեգօրիայի. դասալիքներ, որ պարապում են մարդասպանութեամբ և աւազակութեամբ, պարապում են առևտրով, դանդվում են իրանց ընտանիքի մօտ և այլն։ Աւազակութեամբ պարապող և գիմադրութիւն ցոյց տուողներին զեկուցանողը առաջարկում է գնդակահարել, միւսներին զէնքի

կանչելու համար կազմել ձիաւոր միլիցիոներական խմբեր՝ նման կազակների սոտնիցաների ունեցածին. դրանց ծախսը ժողովել հարուստներից. աղքատների ապահովութեան համար նշանակել ընդհ. տուրք և այլն։

**

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ.

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պետրօգրադում ստացվել են հետևեալ տեղեկութիւնները Բրեստ Լիտովսկից զինադադարի բանակցութիւնների մասին։

Հինդէնբուրգը և Լիւդենդօրֆը յանձնարարեցին բանակցութիւններ վարել բաւարական Լէօպոլդին, որ իր հերթին իր լիազօրութիւնները յանձնեց իր շտաբի պետ Հօֆմանին։

Ռուս պատգամաւորները սկսեցին պարզել իրանց դեկլարացիան հաշտութեան մասին։ Բայց հակառակորդի պատգամաւորները յայտնեցին, թէ լիազօրված են միայն բանակցել զինադադարի մասին. իսկ հաշտութեան մասին խօսելը դիպլօմատիայի գործն է և որ այդ տեսակէտից նրանք ոչինչ չեն կարող աւելացնել Չերնինի յայտնի յայտարարութիւններին։

Հրաժարվեցին նրանք նաև ռուսների առաջարկած այն քայլից, որպէսզի միացեալ դիմումն լինի բոլոր կռւող պետութիւններին՝ մասնակցելու վեհաժողովին։

Ռուսների կազմած զինադադարի նախագիծը նախատեսում է և այն, որ գերմանացիք չը պէտք է զօրքերին հանեն ռուսական ճակատից և ուղարկեն դաշնակիցների ճակատները և որ գերմանացիք պէտք է հեռանան Մօոնզունդից։ Սակայն գերմանական պատգամաւորները ամենակտրուկ կերպով մերժեցին այդ երկու առաջարկութիւնները։

Իրանց կողմից գերմանացիք առաջարկեցին զինադադար կայացնել միմիայն ռուսական ճակատի վրա՝ սկսած Բալտիկ ծովից մինչև Սև ծովը 28 օրով, հաշւելով նոր տոմարի դեկտ. 3-ից, աւտոմատիկ կերպով շարունակելով զինադադարը։

Սմօլնիից Լենինը և Տրօցկին պատուիրագրեցին ռուս պատգամաւորներին ոչ մի դէպքում չը գիջել ռուսական նախագծի պայմաններում և մեկնել Պետրօգրադ, նշանակելով տեսակցութիւն ռուսական հողի վրա մի շաբաթ յետոյ։

Մասնաւոր զրոյցի մէջ գեն. Հօֆմանը ասաց ռուս պատգամաւոր Իօֆֆէին, թէ պնդել ռուսական նախագծի վրա՝ նշանակում է խզել զինադադարը։ «Մենք ստիպված կը լինենք շարունակել պատերազմը, — ասել է նա, — եթէ դուք մեզ վատ տրամադրէք»։

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԼՈՒՐԵՐ

✖ Պետրօգրադի բոլոր այն թերթերը, որոնք տալել են Ժամ. Կառավարութեան կարգադրութիւնը, զին. յեղ. կոմիտէն փակել է։ Նրանց մի մասը լոյս է տեսնելու փոխված անուններով։ «Наша Рѣчъ»-ը՝ «Вѣкъ» անունով, «День»-ը — «Другъ Народа», «Утр. Вѣд.»-ին — «Вѣдомости» և այլն։ Իսկ «Лучъ»-ը, «Единство»-ն, «Воля Народа»-ն որոշել են լոյս տեսնել նախկին անուններով։

✖ Կազանում քաղաքագլուխ է ընտրվել գրաշար Եփրեմով։

✖ Օդեսսայում կայացաւ հրէական հսկայական ցոյց Պաղեստինի անկախութիւնը հռչակելու առիթով։

✖ Նախկին ցարի անձի վրա հսկելու համար Տօբոլսկ ուղարկվեցին մի քանի խումբ. կարմիր գվարդիականներ և նաւաստիներ։

✖ Վիկժէլը տեղեկութիւններ է ստացել, որ Կօրնիլովը միացել է Կալեդինին։ Կօրնիլովը Նովօչերկասկ է եկել հետևակ գնդի զինուորի հագուստով։ Կօրնիլովի էշէլօնները՝ թեքինցիները, հարվածուները և օֆիցերներ, թւով 10,000 հոգի, շարժվում են դէպի Դոն։

✖ Բոլշևիկների սպառնալիքի տակ Մօսկվայից հեռացել և թագնվել է Մօսկվայի դատաստանական պալատի դատախազ Ստասյը։

✖ Առևտրի մինիստրութեան կոմիսար Լարին առաջարկ է մտցրել Հիմնադիր Ժողովից հեռացնելու բոլոր կադէտ և բուրժուական դասի պատգամաւորներին։ Լարինն առաջարկում է անմիջապէս սկսել համաժողովրդական ագիտացիա։ Տեղական գործարանները, ֆաբրիկաները և խորհուրդները պէտք է բանաձև ընդունեն բարձր ժողովից հեռացնելու կադէտների հակաժողովրդական կուսակցութիւնը. պէտք է ստեղծել այնպիսի մթնոլորտ, որ կադէտների հեռացումը Հիմնադիր Ժողովից հաւկացվի այնպէս՝ իբրև ժողովրդի կամքի ճշգրիտ կատարում։

✖ Զինադադարի բանակցութիւնները ընդհատված են մի շաբաթ ժամանակով, որի ընթացքում ռազմական գործողութիւններ չեն լինելու։ Գերմանիան կտրուկ պայման է դրել, որ իրան ազատութիւն է վերապահում զօրքերի տեղափոխութիւն կատարել երկու կողմից էլ, միաժամանակ իրաւունք ունենալով ընդհատել զինադադարը, եթէ պարզվի, որ կօմիսարների խորհուրդը ժողովրդական կամքի արտայայտիչը չէ։

✖ Վիէննայից պաշտօնապէս հրամայված է դադարեցնել ռազմական գործողութիւնները ամբողջ ռուսական ճակատում։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍ ՔԱՂԱՔԻ ԱՄԲՈՂՋ ԱԶԳԱԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆԸ

Բանուորների, զինուորների և գիւղացիական պատգամաւորների խորհուրդների երկրային կենտրոնի որոշման հիման վրա և Անդրկովկասեան Կոմիսարիատի համաձայնութեամբ՝ Թիֆլիսի բանուորական և զինուորների պատգամաւորների խորհրդի գործադիր կօմիտէն յայտարարում է Թիֆլիս քաղաքը պատերազմական դրութեան մէջ։

Այս արտակարգ միջոցը հետևանք է ազգաբնակութեան որոշ մասերում տիրող յուզմունքի տրամադրութեան. անպատասխանատու խմբակներ ու անձինք ձգտում են թոյնաւորել զօրամասերին միմեանց դէմ և առաջ բերել եղբայրասպան սպանդանոց ու ջարդեր։ Այդ ամենից խուսափելու համար և յեղափոխական կարգուկանոն մտցնելու նպատակով Թիֆլիսի գործադիր կօմիտէն յորդորում է ինչպէս քաղաքացիական ազգաբնակութեանը, այնպէս և զինուորամասերին անշեղ կատարել հետևեալ հրամանները.

1) Անպայման արգելվում են ամեն տեսակ ժողովներ և միտինգներ փողոցներում և հրապարակներում։

2) Արգելվում է մամուլի միջոցով կամ բերանացի պրօպագանդայով հանել մի ազգին միւսի դէմ, մի զօրամասին միւսի դէմ կամ ազգաբնակութեան դէմ։

3) Յեղափոխական իշխանութիւնների կարգադրութիւններին որևէ կերպ չը հնազանդվելը կամ քաղաքացի ազգաբնակութեան կողմից, կամ զօրամասերի կողմից կը համարվի դաւաճանութիւն յեղափոխութեան գործին և կենթարկվի ամենախիստ պատժի։

4) Բոլոր քաղաքացիական և զինուորական իշխանութիւնները, ինչպէս նաև մասնաւոր ու հասարակական հաստատութիւնները պարտաւոր են անպայման հնազանդվել գործադիր կօմիտէի կարգադրութիւններին։

5) Այս որոշումները խախտողները կենթարկվեն կալանաւորման կամ [illegible] յանձնվեն զինուորա-յեղափոխական [illegible] տարանին՝ նայած յանցանքի տեսակ[illegible]

Թիֆլիս քաղաքի զինուորների, բանուորների պատգամաւորների խորհրդի գործադիր կօմիտէ։

2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂ. ԴՈՒՄ[illegible] [illegible]ՅՈՒՄ

(Նիստ. նոյեմբ. 27 [illegible] է կա[illegible]ի)

Ժամը 9-ին քաղաքագլուխ[illegible] է առաջարկում է ընտրել Սրինաւ[illegible] Էլիավան առ[illegible] խորգաւ դումայի նիս[illegible] ժամանակաւոր նա[illegible] Ընտրվում է Լօ[illegible] [illegible]ը վարելու համար։

Նիստը յայտար[illegible] [illegible]տաւիձէ։
Դումայն [illegible] [illegible]վում է բացված։
Նիստի արձան[illegible] և հաստատում է նախորդ [illegible]ագրութիւնը։

Ապա նախ[illegible]ագահը կարդում է մի քանի յայտարար[illegible]ութիւններ ուղղված դումային։

Այդ յայ[illegible]տարարութիւններից դումայի ուշադրութ[illegible]ը գրաւեց երկուսը. նախ՝ տեղական [illegible]ռուս եկեղեցիների ծխականների միութ[illegible] խորհրդի յայտարարութիւնը։ Վերջ[illegible]ններս կազմակերպվել են պաշտպանել[illegible] իրանց ուղղափառ-ռուսների համայնական [illegible]ան-հասարակական շահերը։ Մշակել են յ[illegible]տուկ կանոնադրութիւնը, որի պատճէնը [illegible]րանց յայտարարութեան հետ միասին ներկայացրել են քաղ. դումային ի տեղեկութիւն։

Ծխականների միութեան այդ խորհուրդը կարող էր և բոլորովին չը տեղեկացնել դումային իր կազմակերպութեան մասին, բայց երբ այդ արել է, բնական է, որ դուման պէտք է ընդունէր իբրև սոսկ ի տեղեկութիւն և լռելեայն անցնէր։

Բայց այդ առիթ տուեց սօց.-դեմ. խըմբակ Պօպովին, իբրև ռուս և դեռ ես ուղղափառ, իբրև քաղաքական գործիչ և դեմօկրատ, յայտարարելու ծխականների այդ կազմակերպութիւնը պախարակելի մի երևոյթ, տոգորված ռէակցիօն նպատակներով։ Իրաւասու գտնում է, որ ռուս ազգաբնակութեան շահերը բաւականաչափ պաշտպանվում են արդէն դեմօկրատիկ դումայի կողմից, ուստի ծխականների այդ նոր կազմակերպութիւնը չը պիտի վայելէ դումայի համակրութիւնը։

Քաղաքագլուխը մատնանշում է, որ դիմողները այդ մասին յայտնում են միայն ի

ՀԱՅ Ժ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿԵՆՏՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏԸ

Երկուշաբթի, նոյեմբ. 27-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին տեղի ունեցաւ կուս. կենտրոնական վարչութեան արտակարգ նիստը, նախագահութեամբ Հ. Առաքելեանի:

Վարչութիւնը լսեց փոխ-նախագահ բժ. Կ. Ստեփանեանի զեկուցումը այն մասին, որ անհրաժեշտ է յետաձգել կուսակցութեան կօնֆերէնցիան, որ նշանակված է դեկտ. 6-ին, ի նկատի ունենալով որ երկաթուղային հաղորդակցութիւնները տեղ տեղ ընդհատված են, մի քանի տեղեր դժուարութիւններ կան և ներկայ տագնապալից րօպէն յարմար չէ այդպէս մասսայօրէն կազմել կօնֆերէնցիան, մանաւանդ որ ընտրութիւնները Հիմնադիր ժողովի համար դեռ չեն աւարտվել և վերջնական արդիւնքը յայտնի չէ:

Վարչութիւնը որոշեց յետաձգել կօնֆերէնցիան և նշանակել դեկտ. 20-ին: Կօնֆերէնցիան կազմակերպելու համար ընտրեց մի կազմակերպիչ բիւրօ, փոխ-նախագահ բժ. Կ. Ստեփանեանի նախագահութեամբ. անդամներ ընտրվեցին Ա. Մխիթարեան, Եր. Յարութիւնեան և Յ. Տէր Յարութիւնեան:

Այնուհետև ժողովը լսեց Ս. Յարութիւնեանի զեկուցումը րօպէի տագնապալից դրութեան մասին, այն խորհրդակցութիւնների մասին, որոնք տեղի են ունենում ազգային խորհրդի մէջ, և այն բանակցութիւնների մասին, որոնք վարվում են վրացի և թուրք ազգային խորհուրդների ներկայացուցիչների հետ: Տագնապը առաջ է եկել բոլշևիկական շարժումից, զօրքի ֆրոնտից գալուց և Հիւս. Կովկասում կօզակների և ինգուշների միջև ծագած արիւնահեղ կռւից:

Ժողովը խորհրդակցելով այդ հրատապ հարցերի մասին, ճշդելով այն վերաբերմունքը, որ Հայ Ժող. Կուսակցութիւնը պէտք է ունենայ հանդէպ այն պայքարի, որ ծագել է սօցիալիստների ծայրայեղ ձախ թևի և աջակողմեան թևի միջև, ճշդելով իր վերաբերմունքը հանդէպ Անդրկովկասեան Կօմիսարիատը, որոշ հրահանգ տուեց իր ներկայացուցիչներին ազգ. խորհրդում՝ որոշ յայտարարութիւններ անելու և պարզելու կուսակցութեան տեսակէտը, որ, նրա կարծիքով, համապատասխան է հայ ժողովրդի շահերին:

—

Հ. Ժող. Կուսակցութեան կենտրոնական վարչութիւնը յայտնում է իր ճիւղերին, որ կուսակցութեան կօնֆերէնցիան նշանակված է դեկտ. 20-ին, Թիֆլիսում, ուստի և խնդրում է ճիւղերին ընտրել իրանց պատգամաւորներին և աշխատել, որ նրանք լինեն Թիֆլիսում դեկտ. 19-ին:

Հ. Ժ. Կ. Խմբագր. Մասնաժողով

—

...տեղեկութիւն, և ուստի քննութեան չը պէտք տանվի:

Դուման համաձայնվում է:

Երկրորդ՝ ռազմադաշտային պաստառան (Սերգէեվսկայա փողոցի վրա) յայտարարութիւնը: Այդ հաստատութիւնը լուսաւորութիւն ստանում է քաղ. էլեքտրական կայանից և որովհետև չէ լուսաւորվում, ուստի լրագիրներն ու թղթակցութիւնները կուտակվել են և հնար չը կայ կարգի բերելու: Որովհետև բանակցութիւնները քաղաքային վարչութեան հետ տեղի են ապարդիւն, ուստի խնդրվում է դումային արտակարգ միջոցներ ձեռք առնել:

Այդ առիթով դուման լսեց վարչութեան անդամ Բեսերիձէի բացատրութիւնները, որ մի քանի օրվայ ընթացքում այդ հարցը կը կարգաւորվի, որ որոշված է մի շարք հաստատութիւնների՝ կլուբների, պրօժեկտօրների ու լազարէթների լուսաւորութիւնը ստիպողաբար կրճատելով և մեքենաներից մէկն էլ կարգի բերելով բաւարարել աբօնենտների անհրաժեշտ կարիքը:

Դուման այդ ևս ընդունում է ի գիտութիւն:

Քաղաքագլուխը արտակարգ զեկուցում է տալիս պարենաւորման գործի դրութեան մասին: Պարզվում է, որ Կովկասը այդ կողմից այսօր գտնվում է ամենակրիտիքական վիճակում: Եւ քաղաքային պարենաւորման բաժանմունքը հարկադրված է հացի բաժինը աւելի ևս կրճատել և տալ ազգաբնակութեանը ինտենդանտային վարչութիւնից ստացած այն հին սուխարիները, որի բաժանումը դժկամակութիւն էր առաջացրել մինչև իսկ դումայի շրջաններում: Նկատի առնելով, որ երկաթուղային գիծը տեղ-տեղ քանդված է, որ փոխադրութեան այդ միակ գիծը վտանգված է այսօր, միջոցներ են ձեռք առնված գարու և սիմինդի հացահատիկներ և կարտօֆիլ ստանալու Կասպից ծովով:

Դումայից քաղաքագլուխը թոյլտւութիւն է խնդրում աւելի հացի պարէնը կրճատելու, սուխարի բաժանելու և յայտարարելու ազգաբնակութեանը, որ մենք կանգնած ենք սովի առաջ ու յուսով ենք, որ ազգաբնակութիւնը համբերատարութեամբ կը տանի ներկայ անցողական զրկանքները և առաջվայ պէս չի խախտի դիսցիպլինան:

Գ. Ժուրուլի առաջարկում է բերել տալ պարենաւորման մթերքները Ռազմավիրական ճանապարհով: Ենթադրելով որ ազգաբնակութիւնը ինքը գուցէ յանձն առնի բերելու այդ պաշարեղէնը, գտնում է անհրաժեշտ ազատել օյդախսներին զինուորական պարտականութիւններից և նրանց ձիերը րեկվիզիցիայից: Որպէս զի մեղմացնի այդ սուր կրիզիսը, Ժուրուլին առաջարկում է հնարաւորութիւն տալ ազգաբնակութեանը խուրջիններին բերելու գաւառից իր սեփական ալիւրը՝ սեփական կարիքի համար: Ճառախօսը, շնորհիւ իր ծանօթութեան և պրօտեկցիայի, հազիւ կարողացել է թոյլտւութիւն ստանալ իր սեփական ալիւրը գիւղից բերելու այստեղ: Այդ պայմաններում մէջ դնել ազգաբնակութիւնը գտնում է, որ անկարելի է և պէտք է, ընդհակառակը, դիւրութիւն եր տալ:

Քաղաքագլուխը և ապա Ռուսիա՝ պարենաւորման գործի զեկավարը՝ այդ առիթով բացատրում են, որ արգելքներ չեն դրվել քէչ քանակութեամբ և սեփական կարիքների համար բերելու դէպքերում: Մի պայման է միայն դրված, որ ով բերում է ալիւր իր համար, պէտք է յայտնի այդ մասին և վերադարձնի հացի թերթիկը:

Իրաւաբան Տ. Թաղէոսեան առարկում է, որ արգելքներ նոյն իսկ ամենափոքր քանակութեամբ բերելու համար դրված է եղել և այժմ էլ դրվում է:

Դուման լիազօրում է քաղ. վարչութեանը արտակարգ միջոցներ ձեռք առնել պարենաւորման հարցը կարգաւորելու համար:

Այնուհետև քաղաքագլուխը յայտարարում է օրվայ ամենահրատապ խնդրի՝ բօլշեվիկների հանդէպ գալու վտանգի մասին: Տեղեկացնում է, որ, երկրային կենտրոնի որոշմամբ, խորհուրդների գործադիր կօմիտէն իր վրա է առել քաղաքի յեղափոխական կարգապահութիւնը: Յեղափոխական կենտրոնները որոշել են չը մէջել բանութեան:

Վերջում խնդրում է դումայի թոյլտւութիւնը անելու այն բոլոր ծախսերը, որ պէտք կը գտնվի յեղափոխական կարգապահութիւնը քաղաքում պահելու համար:

Դուման միաձայն (բօլշեվիկները ներկայ չեն) հաւանութիւն է տալիս:

Այնուհետև դուման անցնում է օրակարգի խնդիրների քննութեան: Նախ որվում է, իբրև անյետաձգելի, Կովկասի քաղաքների առաջիկայ համագումարին մասնակցելու համար 6 ներկայացուցիչ ընտրելու հարցը: Սօց.-դեմ. կողմից առաջարկվում է Նինա Ժորդանիա, Գէպշաէյն և Ռուսիա. Սօց.-յեղափ. կողմից Զեմզոգանով և Աւդէեվ. և Դաշնակցութեան կողմից՝ Եաղճեան:

Բերբերեան գտնում է, որ տեղերը պէտք է տալ ֆրակցիաներին, և կադէտների կողմից առաջարկում է Գ. Մելիք-Ղարագեօզեանի թեկնածութիւնը:

Վրաց-նացիոնալիստները ևս միանում են այդ առաջարկին ու յայտնում են, որ իրանց թեկնածուն է Գվազավան:

Քուէարկութեամբ՝ սօց.-դեմ. և սօց.-յեղ. միացեալ ձայներով կադէտների առաջարկը տապալվում է:

Ջամալեան յայտնում է, քանի որ ֆրակցիոն սկզբունքը չանցաւ, իսկ իրանք կարծում էին, որ ներկայացուցիչները պիտի լինեն բոլոր ֆրակցիաներից, իրանց ֆրակցիան պահանջում է մի տեղ ևս, որի համար թեկնածու է առաջարկում բժ. Բաղալեանին:

Քուէարկութեամբ ընդունվում են վերեւում յիշված վեց իրաւատէրները միայն:

Վերջում վարչութեան անդամ Սմիրնով զեկուցում տուեց քաղ. ֆինանսական պլանի մասին: Պարզվեց որ քաղաքը եկամուտ ունի մօտ 7 միլիօն, մինչդեռ ծախքը հասնում է 16 միլիօնի այժմ: Դեֆիցիտ ապասվում է առ նուազն 4 միլիօն, որը և մտադրութիւն կայ ծածկել գնահատական և այլ տուրքերը կրկնապատկելով: Նա ներկայացրեց ընդհանուր սխեման: Այդ նիստում ընդունվեց միայն թատրօնական տուրքը աւելացնել սկզբունքով: Լ. Դ.

ԴԵԿՐԵՏ ԶԵՄՍՏՎՕՅԻ ՄԱՍԻՆ

—

Անդրկովկասեան Կօմիսարիատը հրատարակել է հետևեալ դեկրէտը Անդրկովկասում զեմստվօ մտցնելու համար:

1. Զեմստվային ինքնավարութեան կանոնադրութիւնը տարածվում է ամբողջ Անդրկովկասի վրա:

2. Այն նահանգներում, շրջաններում և գաւառներում, ուր խնդիր չի ծագում վարչական սահմանների բաժանման մասին, զեմստվային հաստատութիւնները մտցվում են անյապաղ:

Ծանօթ.—Վարչական սահմանների տեսակէտից անվիճելի են ճանաչվում Բագուի, Բաթումի և Սև ծովի նահանգները, Բաթումի և Դաղստանի շրջանները, Սուխումի և Զաքաթալի գաւառները, Թիֆլիսի նահանգի Թիֆլիսի, Սղնախի, Թելաւի, Թիօնեթի, Դուշէթի, Գօրու և Ախալցխայի գաւառները, Գանձակի նահանգի Արէշի և Նուխու գաւառները, Կարսի շրջանի Արդահանի և Օլթիի գաւառները:

3. Ներկայ դեկրէտի հրատարակման օրից մի ամիս ժամանակվայ ընթացքում Անդրկովկասեան Կօմիսարիատը կատարում է վարչական սահմանների բաժանում վիճելի նահանգներում և գաւառներում, հարցնելով նախապէս այս խնդրի մասին հայոց, վրաց և թուրքաց ազգային խորհուրդների կարծիքը, և դրանից յետոյ անյապաղ մտցնում է յիշեալ նահանգներում և գաւառներում իրանց նոր հաստատված սահմանների մէջ զեմստվային հաստատութիւններ:

Ծանօթ.—Սահմանների տեսակէտից վիճելի են ճանաչվում Երևանի նահանգը, Գանձակի նահանգի Գանձակի, Ղազախի, Ջիւանշիրի, Շուշւ, Զանգեզուրի և Կարեազինի գաւառները, Կարսի շրջանի Կարսի և Կաղզւանի գաւառները, Թիֆլիսի նահանգի Ախալքալաքի և Բօրչալուի գաւառները:

Ստորագրեց Անդրկովկասեան Կօմիսարիատի նախագահի փոխարէն, ներքին գործերի մինիստրութեան գործերի կօմիսար՝

Ա. Ի Չխենկելի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԹԻՖԼԻՍ

Անդրկովկասեան Կոմիսարիատը պաշտօնապէս տեղեկացրեց իտալական աւագ հիւպատոսին Թիֆլիսում՝ Վալերիին, որը միաժամանակ հանդիսանում է օտար պետութիւնների դիպլօմատիական մարմնի աւագը, թէ ովքեր են ժռնում այն յանձնաժողովի մէջ, որ գլխադրաւորի բանակցութիւններ պիտի վարէ թուրքական գլխաւոր հրամանատարութեան հետ կովկասեան ճակատում:

Նոյեմբերի 27-ին կայացաւ Անդրկօմիսարների նիստը, մասնակցութեամբ երկրային պարենաւորման վարչութեան ներկայացուցիչների և Հիւս. Կովկասից եկած պատգամաւորների: Քննվեց Կոմիսարիատի և երկրային պարեն. վարչութեան յարաբերութիւնները կանոնաւորելու խնդիրը: Հիւս. Կովկասի պատգամաւորների այն հարցին, թէ ինչ դրութեան մէջ է Անդրկովկասը պարէնի կողմից, յայտնվեց, որ դրութիւնը նոյնն է, ինչ որ մի քանի օրեր առաջ:

Զին. և ծովային մինիստրութեան կօմիսարի օգնական է կարգվել Վ. Դ. Գօբեչիա:

Լուսաւորութեան մինիստրութեան գործերի կօմիսար Խան-Խոյսկին հրաժարվեց իր պարտականութիւններից:

Անդրկովկասի Կոմիսարիատը մշակել է 8 ժամեայ աշխատանքի դեկրէտը, որը շուտով հրատարակվելու է:

Նոյեմբերի 27-ին մուսուլմանական կենտրոնական կօմիտէն իր նիստում քննեց թէ ինքը ինչ դիրք պէտք է բռնի դէպի Անդրկովկասի Կոմիսարիատը: Որոշվեց առանց կերտ գործ...կնել վերջինիս:

Պարենաւորման մինիստրութեան կօմիսարը հարցաքննում ուղղեց բոլոր հիմնարկութիւններին, թէ պաշէնի որքան պաշար կայ իրանց մօտ: Հարցաքննումը ստացված է վերջին օրերս պարենաւորման հգնաժամի ծայր աստիճանի սուր բնոյթ ստանալու հետևանքով:

Քաղ. դումայի աշխատանքի յանձնաժողովը կազմում է հանրային աշխատանքի յատուկ մասնաժողով գործերը ցրելու համար գործելու:

Վաղը, ցերեկվայ ժամը 12-ին, քաղ. դումայի շէնքում բացվելու է կովկասեան քաղաքների ներկայացուցիչների համագումարը: Ներկայացուցիչների մի մասը արդէն եկել է, որոնց թւում Երևանից, Ալէքսանդրօպոլից և ուրիշ վայրերից:

Գայեանեան օր. դպրոցի ուսուցչական մարմինը կայացրել է մի որոշում, որով անհրաժեշտ գտնելով դպրոցի տեսչական և վարչական մասերի վերակազմութիւնը՝ առհմանել է վերացնել տեսչի պաշտօնը, ինչպէս և վերակազմել հոգաբարձութիւնը իր այդ որոշումը փոխանակ ենթարկելու հոգաբարձութեան քննութեան և հաստատութեան կամ այլ ազգային իրաւասու մարմինների վաւերացման, ուսուցչական մարմինը յեղափոխական ճանապարհով գործադրել է անմիջապէս իր որոշումը և, հեռացնելով տեսուչ Ս. Արզումանցին տեսչական պաշտօնից, ընտրել է ժամանակաւոր կօլլեգիալ տեսչութիւն: Դպրոցի հոգաբարձութիւնը ամսիս 26-ին կայացած իր նիստում քննելով այդ հարցը, լսելուց յետոյ ուսուցչական մարմնի ներկայացուցիչների բացատրութիւնները, եկել է այն եզրակացութեան, թէ որքան և ցանկալի ու օգտակար է դպրոցի ուսումնական վարչական կազմի վերանորոգութիւնը լայն դեմոկրատիական ոգով, բայց դպրոցական վերակազմութեան խնդիրը ընդհանուր ազգային դպրոցական խնդիր լինելով չէ կարող լուծվել լոկ Գայեանեան դպրոցի ուսուցչութեան և հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ և որոշմամբ: Արդ՝ ուսուցչութիւնը կարող է միայն առաջարկել վերակազմութեան ծրագիրը, որ հոգաբարձութեան խորհրդով ենթարկվի ձեռնհաս ազգային մարմինների քննութեան և վաւերացման: Այդ հիման վրա՝ հոգաբարձութիւնը առաջարկել է ուսուցչական մարմնին վարել դպրոցը ինչպէս մինչև այժմ էր վարում Ս. Արզումանի տեսչութեամբ և ընտրել մի մասնաժողով՝ վերակազմութեան հարցը քննելու և ծրագիրը մշակելու համար:

Կիրակի օրը Նոր-Աթօլիկէից աղօթատանը կայացաւ հոգեհանգիստ հանգուցեալ բանաստեղծ Միքայէլ Պէշիկթաշլեանի յիշատակին, Յուսիկին Դիոնիսիս վ. Կոլոտօզեան, Յովհ. Թումանեան, Քասպլեան և ուրիշները:

Որովհետև Պետրովսկի և Րօստովի միջև փչացել է երկաթուղու գիծը և գնացքների երթևեկութիւնը դադարել է, այդ պատճառով Անդրկովկասի երկաթուղային վարչութիւնը կարգադրեց, որ երկաթուղու առաքումները ծախսեն մինչև Պետրովսկ:

Քաղաքագլխի ստորագրութեամբ մի կոչ է փակցված պատերին, որով յայտնվում է, որ շուտով Անդրկովկասի քաղաքներն ու գիւղերը զօրքեր են գալու ճակատից ձմերելու համար, ուստի և հրաւէր է կարդացվում քաղաքի ազգաբնակութեանը՝ հանգիստ և սրտաբաց վերաբերվել երեք տարի առաջվայ դիրքերում պատերազմական զրկանքներ կրող զինուորականներին:

Ինչպէս յայտնի է, հացի վաճառքը քաղաքում կատարվում է շատ անկանոն կերպով. օրինակ՝ հացը ծախել սկսում են առ. ժամը 4-ին, այնպէս որ շատ վեր է կենում, նա էլ հաց է ստանում, ով չէ՝ զրկվում է: Այս ի նկատի ունենալով, քաղ. պարէն. կօմիտէն որոշել է հացի վաճառքը ամեն տեղ սկսել առ. ժամը 6-ից ոչ վաղ:

Նաւթի ճգնաժամը շարունակվում է քաղաքում:

Դեկտեմբերի 1-ից պաշտօնից արձակվում են քաղ. և զեմստվային միութեան ծառայողների 5 խումբ:

Հացի և մթերքների պակասութեան պատճառով Արտաշատի անուան քաղ. հիւանդանոցում հիւանդներին տրվում է շատ պակասաւոր սնունդ, այնպէս որ հիւանդների հարազատները ստիպված են դրսից հաց և ուրիշ ուտելիքներ տանել:

Պրօֆեսիօնալ միութիւնների խորհուրդը բանում է երեկոյեան դասընթացք նոր միութիւնների անդրագէտ և կիսադրագէտ անդամների համար: Պարապմունքները լինելու են բոլոր լեզուներով, երեկ. ժամը 5-ից սկսած մինչև 8-ը: Դասաւանդվելու են գրագիտութիւն, աշխարհագրութիւն, հաշւապահութիւն պատմութեան, լինելու են նաև զրոյցներ քաղաքական հարցերի մասին:

Քաղ. պարենաւորման կօմիտէն «Գալէտա» ընկ. մէջ գրաւեց 1200 ֆէշօկ ալիւր:

—

ԿՈՎԿԱՍ

Երևանի նահանգից յուզալի տեղեկութիւններ են ստացվել, թէ քիւրդերը շարժվել են և արդէն անցել են ռուսական սահմանը:

Էջմիածնի գաւառում քիւրդերը, իբր թէ, գրաւել են թուրքական մի շարք գիւղեր:

Մեր զօրքերի մի մասը կարված է: Սահմանն անցած քիւրդերի թիւը, ինչպէս ասում են, հասնում է մի քանի տասնեակ հազարի:

Տեղեկութիւններ են ստացված նաև, որ շահսէվաններն անցել են ռուսպարսկական սահմանը և գրաւել Բագուի նահանգի տերրիտօրիայի մի մասը: Սահմանաշրջանի թուրքերի և շահսէվանների միջև սկսվել է արիւնահեղ կռիւ, որ շարունակվում է երեք օր ու գիշեր:

Օչեմչիրից (Սուխումի շրջ.) յայտնում են, որ շրջանում կատարեալ անիշխանութիւն է տիրում: Նոյեմբերի 23-ին կողոպտվել է պետ. Տոբել են 50,000 ր.:

Բագուի քաղ. դուման խնդրում է Անդրկովկասեան Կօմիսարիատին հաստատել դումայի որոշումը մի միլիօն րուբլու փոխառութիւն կնքելու:

ՎՐԱՑ ԿԵԱՆՔ

ՎՐԱՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ

II

Ինչպէս երէկ յայտնեցինք, վրաց ազգային ժողովը մամնոտի և յեղափոխութեան հետ կապված դանազան հարցերը կանխապէս քննութեան ենթարկելով սեկցիաներում, ընդունեց միաձայն այդ սեկցիաների բէզօլիւցիաները: Առաջ ենք բերում կարեւորները.

I. Քաղաքական սեկցիայի բէզօլիւցիան

1) Վրաց ժողովուրդը այսօր էլ, ինչպէս 100 տարվայ ընթացքում, կողմնակից է ռուսական օրիէնտացիային:

2) Վրացական դեմոկրատիան իր քաղաքական գոյութեան հէնց սկզբից կուռ կերպով կապել է իր բաղդը ռուսական դեմոկրատիայի հետ և մտածում է նրա հետ միասին աշխատելով՝ իրականացնել իր քաղաքական, տնտեսական և ազգային ձգտումները:

3) Ռուսաստանի կենտրոնում սատարված քաղաքացիական պատերազմի պատճառով, այսօր գոյութիւն չունի կենտրոնական յեղափոխական իշխանութիւն: Այս հանգամանքը ստիպեց ծայրագաւառներին, որոնց թւում նաև Անդրկովկասին, իրանց ուժերով սեփական գործերը կարգադրելու և տեղական կառավարութիւն ստեղծելու:

4) Համագումարը հարկ է համարում կազմակերպել՝ իբրև մի ժամանակաւոր հիմնարկութիւն՝ 60 անդամից բաղկացած ազգային խորհուրդ: Այս խորհրդի անդամները իրանց տեղերը զիջելու են Անդրկովկասի սէյմի վրացի պատգամաւորներին:

5) Տեղական ուժերի դասաւորումը քաղաքական չէ ընթացել բոլոր կողմերից բաւարարելու համար: Մեր արմատական շահերը պահանջում են, որ անյապաղ կազմակերպվի Ռուսաստանի յեղափոխական կառավարութիւնը և հրաւիրվի Հիմն. Ժողովը:

6) Համագումարը հարկ է համարում, որ Վրաստանում իրականանան ալնպիսի նորմաներ, որոնք նրան միջոց կը տան ազատօրէն զարգանալու, և յանձնարարում է Հիմն. Ժողովի վրացի պատգամաւորներին պահանջելու Ռուսաստանի Հիմն. Ժողովից այդ նորմաների ընդունելը: Այդ նորմաներն են՝ Վրաստանի լիակատար տերրիտօրիալ ինքնավարութիւն՝ սեփական օրէնսդրական ժողովով տեղական հարցերի համար: Տերրիտօրիայի սահմանները կորոշվեն դրացի շահագրգռված ազգերի հետ համաձայնութեան գալով: Վրաստանում ապրող ազգութիւնների փոքրամասնութիւնները կը ստանան կատարեալ իրաւական երաշխաւորութիւն իրանց կուլտուրական զարգացման համար: Այս գլխաւոր հարցում համաձայնութիւն պէտք է կայանայ Անդրկովկասի ժողովուրդների միջև: Սահմանադրական Վրաստանին պէտք է տրվի ընդարձակ ինքնավարութիւն: Նոյնպիսի ընդարձակ ինքնավարութիւններ պէտք է տրվեն նաև այն ծայրագաւառներին, որոնց բնակիչները կը ցանկան մտնել Վրաստանի ինքնավարութեան միութեան մէջ:

7) Եթէ Ռուսաստանի քաղաքացիական պատերազմը երկարի և Հիմն. Ժողով հրաւիրելը մօտիկ ապագայում չը յաջողվի, պէտք է հրաւիրեն տեղական հիմնադիր ժողովներ ինչպէս Անդրկովկասի, այնպէս և առանձին ազգերի, որոնք փոխադարձ համաձայնութեամբ կը հիմնեն համապատասխան դեմոկրատական և ազգային կարգ թէ իւրաքանչիւր ազգային տերրիտօրիալ միութեան և թէ ամբողջ Անդրկովկասի համար:

8) Վրաստանի Հիմնադիր ժողով հրաւիրելու հոգսը յանձնարարված է Վրաստանի ազգային խորհրդին:

Զինուորական սեկցիայի բանաձևը

Վրացական զօրքը, որպէս Ռուսաստանի յեղափոխական զօրքի մի մասը, ենթարկված է այն կանոնադրութեանը, որ յեղափոխական պրօցեսի ընթացքում հրատարակեց ժամանակաւոր կառավարութիւնը: Վրացական զօրքի մէջ յեղափոխական կարգապահութիւնը կատարվում է այն կարգով, որ հաստատեց Կովկասի զինուորական խորհուրդը 1917 թւի յունիսի 9-ին և յետագայում լրացրեց մի շարք լուծումներով: Իսկ ինչ վերաբերում է վրացական զօրքի վարչութեան, այդ գործը պէտք է ամբողջապէս թողնվի ազգային խորհրդի ձեռնհասութեան:

Ազգային խորհուրդն է ընտրում վրացական զօրքի պետերի կազմը:

Աչքի առաջ ունենալով, որ այսօրվայ մօմենտը պահանջում է վրացական զօրքի կազմակերպելը, ազգային համագումարը հետևեալ պարտականութիւնն է դնում ազգային խորհրդի վրա.

1) Ազգային խորհուրդը պէտք է միջնորդէ ուր հարկն է, որ ամեն մի վրացի զինուորի իրաւունք տրվի վրացական յատուկ զօրքի մէջ մտնելու:

2) Ազգային խորհուրդը պէտք է կոչ անէ վրաց ժողովրդին, որ սա այժմեան կազմը րօպէին մասնակցէ վրացական զօրք կազմելուն և լրացնելուն:

3) Վրաց դասալիք զինուորները պէտք է իրանց զինուորական ծառայութիւնը կատարեն վրացական յատուկ զօրքում, իսկ հակառակ դէպքում նրանց դէմ պէտք է միջոցներ ձեռք առնվեն:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԵՍԱՐԱԲԻԱՅՈՒՄ

Քիշինև, 15 նոյեմ.

Բեսարաբիան անկախ հրատարակվելու նախօրեակին է: Մեզ համար պարզ է, որ մեր ֆրօնտում մեծ կռիւներ կարող չեն տեղի ունենալ, քանի որ պատերազմելու պատրաստ, դիսցիպլինայի ենթակայ զօրաբաժինների թիւը շատ սահմանափակ է: Հաւանօրէն աւելի պիտի առանձնանայ ֆրօն-

Հարկաւոր է
տան մաքր ծառայութիւնների համար
12—16 ՏԱՐԵԿԱՆ ՏՂԱՅ ԿԱՄ ԱՂՋԻԿ:
Դիմագրաւելի է երկրորդ: Հասցէն՝ Петхаинскій пер. домъ Маркарянa, № 4, տ. Մ. Սարվարեանին:
(օ. մ.) 1433. 2—1

տից խուսափողների թիւը. գուցէ ամբողջ զօրամասեր են դառնում: Եւ ահա դրանց քաջագործութիւններից երկիրը ապահով պահելու պատրուակով կազմվում է զուտ մոլդաւական բանակ, որ կենտրօնանում է Բեսարաբիայում: Իսկ Քիշինեվում կազմված է երկրի խորհուրդ, որ ուզում է իր ձեռքին առնել բոլոր գործերը, ինչպէս Ուկրայինայի ռադան: Այդ խորհուրդը ցանկանալով լիակատար արտայայտիչը լինել երկրի բնակիչների՝ որոշել է, որպէս զի իւրաքանչիւր ազգից ևս ներկայացուցիչ լինի խորհրդի մէջ: Եւ դիմել էին տեղիս հայերին ևս առաջարկելով ուղարկել մի ներկայացուցիչ (150 հոգուց է բաղկացած խորհուրդը):

Ամսիս 12-ին կազմված էր տեղիս հայերից մի մասնաւոր խորհրդակցութիւն, որը որոշեց նախ մասնակցել այդ խորհրդին՝ քանի դա նպատակ կունենայ պահպանել և պաշտպանել երկրի անդորրութիւնը և ցոյց տալ օժանդակութիւն, սակայն ձեռնպահ մնալ՝ եթէ խորհուրդը՝ դուրս գալով այդ շրջանակից՝ անկախ քաղաքական գոյն ստանայ. երկրորդ՝ դիմել բոլոր Բեսարաբիայի հայերին, որպէս զի ուղարկեն պատուիրակներ՝ խորհրդի մի անդամի ընտրութեան մասնակցելու համար: Մ. Մ.

ՌՈՒՍ-ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՖՐՕՆՏ ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ

(Մեր սեփական թղթակցից)

VI

Մօսկվա, 9 նոյեմբերի

Զինուորական մինիստր, կամ, ինչպէս այժմ ընդունված է ասել՝ «զինւ. գործերի ժողովրդական կոմիսար» Վերխօվսկին երբ բօլշեվիկական թերթերում կարդաց, որ իրան նշանակել են զինուորական կոմիսար, իսկոյն միւս թերթերում հրատարակեց, թէ չէ ընդունում ոչ մի պաշտօն և չէ ցանկանում գործել բօլշեվիկների հետ: Եւ ապա 3 օրվայ ընթացքում հրաժարվեցին հետեւեալ կոմիսարները. ժողովրդական կոմիսար Լունաչարսկին, առեւտրական՝ Նօգին, ներքին՝ Րըկօվ, երկրագործական՝ Միլիւտին, պարենաւորման՝ Թէօդօրօվ, լուսաւորութեան՝ Ռեազանօվ, տպագրութեան՝ Դերբըշեվ, Կարմիր Գվարդիայի՝ Իւրենեվ, բացի սրանցից և 3 ուրիշները՝ Թէօդօրօվ, Լարին և Շլեապնիկօվ:

Լուրեր են պտտում, որ Կալեդինը իր կօզակներով և բանակից մի քանի գունդեր գալիս են Մօսկվայի վրա, ճնշելու բօլշեվիկներին: Այս վերջիններն էլ քաղաքի շրջակայքում խրամատներ են փորում. այդ պատճառով էլ ժողովուրդը փախչում է այս Սօդոմից. թէ ուր՝ ինքն էլ չը գիտէ, միայն թէ փախչի հեռանայ անակնկալների այս քաղաքից: Երկաթուղիների բոլոր կայարաններում անհագին բազմութիւն է լցված, ճանապարհվող գնացքների կտուրները, միջանցքները, սանդուղները, նոյնիսկ արտաքնոցները լցված են փախչող ճանապարհորդներով: Գնացքների մէջը պատերազմի դաշտի է վերածվել, դիրքերը մի քանի անգամ ձեռքից-ձեռք են խլվում. տոմսակ, կօնտրօլ մի կարգ ու կանոն գոյութիւն չունեն. ով քաջ է և ուժեղ, մի անկիւն գտնում և տեղաւորվում է: Փախչում են և տօվարիշչ բօլշեվիկ զինուորները:

Այրված տների պեղումների արդիւնքը արդէն երեւում է. Դուբրօվի տնից 15, Գագարինից 35, իսկ Կօրօպկօվից 12 այրված դիակներ են դուրս եկել. այդ դժբաղդները այրվել են կենդանի: Զարհուրելի տպաւորութիւն... Պեղումները շարունակվում են. ենթադրվում է, որ ներքնայարկերում 100-ից աւելի մարդիկ էին ապաստանած:

Տելէֆօնի վրա յարձակվելուց ծառայող օրիորդները բոլորը չեն կարողացել փախչել, շատերը 2—3 օր սոված մնացել են դնդակների և ռումբերի տարափի տակ. այս վերջիններից 2 դժբաղդ խելագարվել են:

11 նոյեմբերի

Երէկ թաղեցին բօլշեվիկներին: Զը նայելով իրանց բոլոր աշխատանքին, այնուամենայնիւ այդ երթը, ցոյցերը աւելի ճղնշող, քան տպաւորիչ բնոյթ ունէին: Ուսանողներն էլ այսօր պիտի թաղէին իրանց ընկերներին, սակայն բօլշեվիկները թոյլ չը տուին. մնաց ամսիս 13-ին:

Վերդերօվսկին, ծովային կոմիսարը, այսօր հրաժարական տուեց:

12 նոյեմբերի

Մինչև Լէնինի կառավարութեան՝ գործի գլուխ անցնելը՝ Մօսկվայի և Պետրօգրադի ժողովուրդը ստանում էր օրական կէս ֆունտ հաց, իսկ այժմ Պետրօգրադը ստանում է հացի փոխարէն գետնախնձոր, իսկ Մօսկվայի ժողովուրդը մի քառորդ ֆունտ հաց. գիւղացին բացարձակապէս մերժում է Լէնինի կառավարութիւնը և հաց էլ չի տալիս:

Ինչ վերաբերում է հողին, այդ մասին Լէնինը շատ առատաձեռն է. օր չէ անցնում, որ մի նոր հրաման չը տայ հողի՝ ընդհանրութեան պատկանելու մասին: Ցնծվելով այդ դեկրէտներին՝ պիտի ենթադրել, որ հողի բաժանման հարցը բաւարար լուծում է ստացել:

Թէ համաձայնութեան և թէ չէզոք պետութիւնները չեն ճանաչում Լէնինի կառավարութիւնը, Տրօցկիի բոլոր թղթերը համարում են թշնամական. նոր և ահռելի պատերազմների ուրուականներ են սաւառնում Ռուսաստանի գլխով:

Պետրօգրադում Տրօցկին գնացել է անգլ. դեսպանատուն, սակայն դեսպանը չէ ընդունել նրան: Նրա գրած նամակներն առանց բացառութեան բոլոր դեսպանների կողմից մնացել են անպատասխան:

Մետաղագործարանների նախագահ Մ. Վ. Զերնըշեվի մօտ գալիս են երկու կոմիսար մի հրամանով, որ գործերը ընդունեն. կոմիսարներից մէկը ձեռքը պարզում է բարեւելու, Զերնըշեվը առանց ձեռք տալու խնդրում է բերած հրամանը դնել սեղանի վրա, իսկ ինքը առանց թղթին ձեռք տալու կարդում է, ապա կանչում է մեքենայի վրա տպող օրիորդներից մինին, հրամայում է այդ թղթից մի օրինակ տպել, որից յետոյ խոսակցը վերադարձնելով պատգամաւոր տօվարիշչներին՝ ասում է.

—Վերցրէք և թողէք շինութիւնը:

Ամեն միջոց գործ են դնում Կարմիր Գվարդիա մտնողների թիւը ստուարացնելու, խրախուսում, խոստումներ տալիս և այլն և այլն, իրանց թերթերում պրօպագանդա են մղում, առաջարկում անդամակցել Կարմիր Գվարդիային և օգնել «ազատութեան գործին». գործարանատէրերին էլ պարտաւորեցնում են այդ Գվարդիա մտած բանուորների ռոճիկները լրիվն վճարել և նրանց տեղն էլ պահել. այն տօվարիշչը, որ իր ամբողջ կեանքում մի կաղ էշ կամ ալր թափելու տաշկա էլ չէր նըստել, այժմ փառաւոր կերպով բազմած աւտօմօբիլի մէջ՝ ամբողջ օրը Մօսկվայի փողոցներում զբօսնում է: Քաղաքում գտնված բոլոր աւտօմօբիլները՝ թէ կառավարական, թէ բիրժային և թէ մասնաւոր սեփականատէրերինը՝ հոկտ. 28-ից վերցրել են և մինչև օրս էլ տօվարիշչների տրամադրութեան տակ է: Ինչպէս նախորդ նամակովս էլ գրել էի, գիտակից բանուորութիւնը բացարձակապէս հակառակ է բօլշեվիկներին և զզուանքով է նայում Կարմիր Գվարդիայի բանուորի վրա. այդ խմբի մէջ մտել է բանուորութեան տականքը, որը թողած մաքուր և ազնիւ աշխատանքը՝ աւազակութեամբ և ձրիակերութեամբ է պարապում, ցերեկը շրջում է աւտօմօբիլով, իսկ գիշերները՝ ժ. 12-ից սկսում է «խուզարկութիւններ», ժողովրդին ազատելով աւելորդ և թանգագին իրեր պահելու հոգացողութիւնից, կամ այլապէս ասած՝ տանում է «на храненіе».

Գաբրիէլ Շահրազեանց

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՐԴԵՐԸ *)

(Վկայութիւններ մի արաբի)

Հայուհիներու պատուաւորութիւնը

Պաշտօնեայ մը ինծի պատմեց, թէ օր մը հայ աղջիկներով լի գետանաւ մը տեսաւ և ուզեց անոնցմէ հատ մը ընտրել: Անոնք պատասխանեցին թէ իրենցմէ ով որ ազատուէր իր ձեռքով, այդ առթիւ դրամական նուէր մը պիտի տրուէր իրեն: Ան կըսէ այն ատեն, թէ ինքը կը փափագի ունենալ հայ աղջիկ մը, որ միևնոյն ատեն թէ իր հաճոյքներուն և թէ իր տունին ծառայէ: Ամենը մէկանց «Քու տանդ ծառայութեան, այո, ամենքս պատրաստ ենք, բայց այն ամեն բան, որ մեր պատուին կը դպչի՝ կը մերժենք, մահը նախընտրելով» ամօթէնծ պատասխանեցին:

Եւ իրականին մէջ ալ ոչ մէկը ուզեց անոր հետ մեկնիլ:

Քանի մը ժամանակ յետոյ հայ մանկուհի մը գտաւ ոստիկանի մը քով և զայն իր ծառայութեան առաւ ամենամեծ խոստումներով:

Օր մը, գիշերը ուշ ատեն, գինով վիճակի մը մէջ տուն կը դառնայ. իր ընտանիքը ամբողջ քունի մէջ է. միայն հայուհին կը սպասէ իր դարձին՝ ծառայելու համար անոր:

«Մերկացած ըլլալով,—շարունակեց ան,—փորձուեցայ ունենալ այդ աղջիկը, մօտեցայ զայն գրկելու, բայց ան փախաւ՝ ըսելով. «Ես տկար էակ մըն եմ քու թեւդ տակ ապաստանած. գիտեմ որ դուն բարի և պատուաւոր ես ու ըմպելիքն է, որ քեզ դէպի չարը կը մղէ: Կաղաչեմ ուրեմն, տէր, սպանէ զիս դեռ իմ համեստութիւնս չարարած, վասնզի մահը անպատիւ կեանքէն աւելի նախընտրելի է ինծ համար»:

Ու ան զանի կը թողու առանց կարենալ բան մը ստանալու անկէ:

Երբ հայուհիներ՝ որ Եփրատի մէջ կը խեղդուին

Ուրֆայաթ ցեղէն արաբ մը հետեւալը պատմեց ինծ:

Դէր էլ Զօրի մօտ՝ Եփրատի եզերքներուն վրայ կը թափառէի, տեսայ քանի մը թշուառական հովիւներ, որ երկու դժբախտ հայ կիներ կը կողոպտէին. անոնք ամեն ինչ առին, ձգելով հէք կիները բոլորովին մերկ: Փորձեցի քանի մը կտոր ձերմակեղէն եա դարձնել տալ, որպէսզի կարենային մերկութիւննին ծածկել, սակայն վատարանց կողոպտիչները ինծի պատասխան անգամ չտուին: Իմ տեղէս հեռու էր, հետեւաբար չէի կրնար [illegible] օգնութիւն հասցնել այդ խեղճ կիներուն, որոնք ձեռքերնին երկինք բարձրացուցած իրենց աղարտիչներուն եռեէն կաղաղակէին «Եա Ալլահ», որ ըսել է «ամչցէք, Աստուծմէ վախցէք». բայց անոնց աղաղակը մնաց անպատասխանի, և այն ատեն մահը նախընտրելով թշուառ կիները մը՝ ինքզինքնին գետը նետեցին:

Միևնոյն արաբը ինծի պատմեց նաև հայ կնոջ մը մասին, որ ստինքներէն կախ մանուկ մը գրկած Դէյրի փողոցներուն մէջ պատառ մը հաց կը մուրար, բայց ոչ ոք կը համարձակէր անոր ողորմութիւն տալ իշխանութեանց վախէն: Այսպէս՝ ան երկու օր մնաց առանց բերանը բան մը դնելու և 3-րդ օրը չկրնալով բան մը ձեռք անցնել՝ ան իր զաւակը նետեց քաղաքին շուկային մէջ և ինք ալ գնաց իյնալ գետին մէջ: Այսպէս՝ հայ կիները ցոյց տուին քաջասրտութիւն մը և հոգիի մեծութիւն մը, որ շատ մը մարդոց քով կը պակսի:

(Եգիպտոսի «Արեւ»)

*) Տես «Մշակ» № 252.

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԲՈՂՈՔԸ

Պետրօգրադի քաղաքային դուման Մ. Վինավէրի ճառից յետոյ ընդունեց հետեւեալ բանաձեւը.

«Պետրօգրադի քաղաքային դուման, զայրոյթով մերժելով իշխանութիւնը յափշտակողների փորձը՝ կնքել անջատ զինադադար ու հաշտութիւն Գերմանիայի հետ Հիմնադիր Ժողովի նախօրեակին, և վկայելով թէ այդ փորձը, աջողութեան դէպքում, կարող է յանգել հաշտութեան միմիայն ի հաշիւ Ռուսաստանի, դնելով վերջինս գաղութի վիճակի մէջ, յայտնում է, թէ բոլոր ժողովուրդներին անհրաժեշտ, Ռուսաստանին արժանավայել ու նրա շահերին համապատասխանող հաշտութիւն կարող է կնքել սոսկ Հիմնադիր Ժողովը»:

ՄԱՄՈՒԼ

ՌՈՒՍ ՄԱՄՈՒԼ

Ռուսաստանի վերջին օրերի դէպքերը մամուլի առանձին ուշադրութիւնն են գրաւում: Ամեն օր մամուլի օրգանների մէջ լոյս են տեսնում յօդուածներ, որոնց մէջ հեղինակները պարզում են իրանց տեսակէտները արդի իրադարձութեան վերաբերմամբ և աշխատում են ենթադրութիւններ անել ապագայի նկատմամբ:

Այդպիսի յօդուածների թւում մենք առանձնապէս շահեկան ենք գտնում պրօֆ. Մասսարիկի յօդուածը, որ տպված է «ЕДИНСТВО»-ի մէջ և ուղղված է Գ. Պլէխանովին:

Մասսարիկը գրում է.

Ցարիզմի մեծ մեղքը կայանում էր նրանում, որ նա չը սովորեցրեց ռուսներին աշխատել: Այդ պատճառով ռուս յեղափոխականները սովորել են սոսկ քայքայիչ (ես ասում եմ, որ դա անհրաժեշտ էր) աշխատանքի, սոսկ այդ վրադմունքի: Կենտրօնացնելով իրանց՝ խմբակների հետ, նրանք աչքից կորցրին աշխարհը: Թէև նրանք եղել են և Եւրօպայում, բայց Եւրօպան չը ճանաչեցին, ինչպէս և չը ճանաչեցին Ռուսաստանը: Դէպի ցարիզմը տածած ատելութիւնը թոյլ չէր տալիս նրանց նոյնիսկ ծանօթանալ պետութեան կազմակերպման հետ. նրանք չը ծանօթացան բարդ հասարակական ժողովրդական ոյժերի հետ: Այստեղից՝ անվերջ հռետօրութիւն առանց գործօղութիւնների, վէճեր՝ աշխատանքի փոխարէն:

Այնուհետև խօսելով մեծամասնականների ապստամբութեան մասին, Մասսարիկը ասում է.

Մեր՝ դեմօկրատներիս մէջ չէ կարող լինել և չը կայ տարաձայնութիւն յեղափոխութեան վերաբերմամբ: Բայց պընդում եմ. հէնց որ Ռուսաստանը ազատվեց աբսօլիւտիզմից, հէնց որ յայտարարվեց հանրապետութիւն, հէնց որ հաստատվեց պարլամենտ ու սահմանադրական ազատութիւններ, ապստամբութիւնը այժմ զրկված է բարոյական ու քաղաքական հիմունքից, եթէ անգամ ընդունենք, թէ ժամ. կառավարութիւնը թոյլ է ու անպէտք:

Ինչու, օրինակ, չէր կարելի սպասել Հիմնադիր Ժողովին: Ինչու այժմ, ձմեռը, շտապել լուծել հողային հարցը արմատապէս: Եւ միթէ կարելի բան է լուծել հողային ճգնաժամը թերի:

Կրկնում եմ, արիւնահեղ յեղափոխութիւնը անհրաժեշտ չէր, ուստի և նա անհիմն է: Քաղաքականութեան ուղղակի նպատակն է՝ պահպանել մարդկային կեանքը և կանոնաւորապէս օգտվել մարդկային կեանքից. բարբարոսութեան աստիճանը և իսկական կուլտուրայի աստիճանը չափվում է՝ նայած թէ ինչպէս կարող են ժողովուրդները և անհատները պահել մարդկային կեանքը: Ոչ միայն պատերազմի ժամանակ, այլ և խաղաղ ժամանակ: Ցիշում եմ, երբ իմ այցելութիւններից մէկի ժամանակ Տօլստօյը չէր ընդունում այդ հայեացքը, կշտամբում էր ինձ, թէ ես մահից վախենում եմ: Բայց այս դէպքում, ինչպէս և ուրիշ շատ դէպքերում նա միայն արտայայտում էր ռուսներին յատուկ մոլորութիւնները:

* * *

Հիմնադիր Ժողովի ընտրութիւնները նոյնպէս իրանց վրա են դարձնում զանազան ուղղութիւնների օրգանների ուշադրութիւնը: Ամեն մի կուսակցութիւն սրտատրոփ սպասում է ընտրութիւնների հետեւանքներին: Սակայն, այն ինչ որ արդէն յայտնի է, թէև կցկտուր տեղեկութիւններով, ստիպում է սօցիալիստ-յեղափոխականների պաշտօնական օրգանին գրել հետեւեալ տողերը.

Պէտք է ցաւելով արձանագրել, որ դեմօկրատիան կրեց խոշոր կորուստներ: Նրա մարմնի վրա բացվել են խոշոր վէրքեր: Բօլշեվիկների և կադէտների օգտին տրված ձայների մեծ թիւը ցոյց է տալիս, թէ դեմօկրատիան այլասերվել է: Հաւատանք, որ յետագայ թիւերը տան մեզ այլ պատկեր:

Սխալվում է սօց.-յեղ. պաշտօնական օրգանը, մտածելով թէ դեմօկրատիայի այլասերումը առաջ է եկել և այն հանգամանքից, որ կադէտները ստանում են շատ ձայներ: Ընդհակառակն, գուցէ հէնց այդ հանգամանքը պէտք է որոշ յոյս ներշնչի ամեն մի խոհուն, ծայրայեղ երազներով չը տարվող ռուս քաղաքացու, թէ Ռուսաստանի ապագան բոլորովին կորած չէ մաքերի այս խաժամուժ ու տարերային ալեկոծումների մէջ...

Միևնոյն խնդրի մասին «Р. В.»-ի մէջ կարդում ենք.

Այդպիսով մանաւանդ խոշոր քաղաքներում գլխաւոր պայքարը մղվում էր կադէտների և մեծամասնականների միջև: Ձայների թւական գերակշռութիւնը մեծամասնականների կողմն է, բայց նրանց աջողութիւնը սօցիալիզմի յաղթութիւն չէ, այլ ամենակոպիտ, վուլգար դեմագօգիայի ժամանակաւոր յաղթանակ, յենված ժողովրդական տգիտութեան ու տեռրօրի վրա: Իսկական սօցիալիզմը Հիմնադիր Ժողովի ընտրութիւններին կըրեց ծանր պարտութիւն: Մենք, ճիշդ է, տակաւին չը գիտենք ընտրութիւնների հետեւանքները գիւղերում, բայց մի՞թէ կարող է պնդել, թէ ռուս գիւղացիութիւնը մօտ է սօցիալիզմին, քան քաղաքների ազգաբնակութիւնը: Ոչ թէ յանուն սօցիալիզմի կամ դրօշակի տակ անցնում են այժմեան ընտրութիւնները, այլ անիշխանութեան դէմ մաքառելու նշանաբանով՝ կարգուկանոնն ու պետական և տնտեսական ոյժը Ռուսաստանում վերականգնելու համար: Ուստի և միանգամայն բնական է, որ մեծամասնականների գլխաւոր մրցակից հանդիսանում է կադէտների կուսակցութիւնը, որ անհամեմատ լիովին բոլոր դեմօկրատական կուսակցութիւններից արտայայտում է պետականութեան գաղափարը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Վինա գիւղ (Ղարադաղ), 8 նոյեմբ.

«Մշակի» 148-րդ համարում լոյս տեսաւ «Դէպքերը Ղարադաղում» վերնագրով իմ մի նամակը սպանված խանզադեանցների մասին: Այդ թղթակցութեամբ ի միջի այլոց հաղորդած էի, որ նոյն գիւղացի հին տանուտէր Մարտիրոսի թշնամութեամբ են եղել յիշեալ սպանութիւնները:

Այժմ բազմակողմանի քննութիւնից հաստատապէս երեւում է, որ Մարտիրոսը բոլորովին մեղաւոր չէ այդ գործում և նրա մասին եղած լուրերը թշնամու արարքներ էին: Ղահրաման-խանի ազգական Բահիմխանը վրէժխնդիր է եղել Ցակովբին, որի հետ անձնական հաշիւներ է ունեցել: Լսում ենք, որ շուտով այս և ուրիշ գործերի համար մասուրներ պիտի գան ձերբակալելու ոճրագործներին, որոնք արդէն յայտնի են:

Ալ. Մ. Շահնազարեան

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Սալմաստի Եղբ. Օգ. Կօմիտէի նախագահ Ներսէս եպ. Մելիք-Թանգեանին

Թիֆլիս, 25 նոյեմ.

Թիֆլիսում յամառ լուրեր են տարածվում պարսկահայ շրջաններում, թէ իբր դուք մի պաշտօնական գրութեամբ դիմել էք գաղթ. գործերը կարգադրող նախկին գլխ. լիազօր գեն. Թամամշեանին, խնդրելով որ միջնորդէ պատկանեալ իշխանութեան առաջ թոյլատրելու գաղթականների կարիքների համար Մեսրոպ Մելիք-Ցակոբեանին 30 հակ կտաւ (միտկալ) անց կացնել ռուս-պարսկական սահմանից Սալմաստ բերելու համար:

Գեն. Թամամշեանը, յարգելով ձեր խընդիրքը, թոյլատրել է Մելիք Ցակոբեանին՝ խնդրված քանակութեան կտաւը տանել Պարսկաստան:

Մեսրոպ Մելիք Ցակոբեանը ստանալով այդ իրաւունքը՝ դիմում է վաճառական եղբ. Աւագեաններին և սրանց հետ պայմանաւորվում է, որպէսզի նոյն եղբ. Աւագեանների 30 հակ կտաւը Պարսկաստան տանելով՝ 20 հակը յանձնէ եղբ. Աւագեաններին, իսկ 10 հակը վերցնէ իրան՝ առանց որևէ վճարի, այլ որպէս վարձք 20 հակ կտաւը սահմանից անց կացնելու:

Այդ համաձայնութիւնը կայանալով երկու վաճառականների միջև՝ կտաւը անց է կացվում սահմանից, որից 29 հակը ուղարկվում է պարսիկ վաճառականներին, իսկ մէկ հակը (1000 արշին) տարվում է Սալմաստ և յանձնվում Սալմաստի Եղբ. Օգն. կօմիտէին, որի անդամներն ստանալով այդ 1000 արշին կտաւը բաժանում են իրար մէջ որպէս վարձք, որ ստացել են Մելիք-Ցակոբեանից, 30 հակ կտաւ անց կացնելու իրաւունք կամ վկայական տալու համար:

Հրապարակով դիմելով ձեզ՝ որպէս նախագահի Սալմաստի Եղբ. Օգն. կօմիտէի, խնդրում ենք մամուլի միջոցով յայտնեք, թէ արդեօք ճիշդ է այդ լուրը, և եթէ ճիշդ է՝ ինչ միջոցներ էք ձեռք առել այդ շահատակի դէմ:

Սպասում ենք ձեր պատասխանին:

Մի խումբ պարսկահայ ինտելիգենտներ

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի
Հիմնված 1880 թ.
(Գոլովինի, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Բաց է
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
«606» ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վերարուժութիւն վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւնն. ի:
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—10 կէսից—12 կէս ժ. ներքին ջղային և երեխայոց հիւանդութիւն և ծաղկաւառ:
Մ. Գ. ԱՒՆԵՏԻՍԵԱՆ—11 կէսից—1 կէս ժ. մորթու հ. վերարուժութիւն և վեներական (սիֆիլիս) հիւ.
Ս. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւանդութիւններ:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ն. Ա. ԽՈՒԱԶԱԳԵԱՆ—6—7 ժ. կանանց հ. և վերբուժական.
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդակ (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գ. ՓԻՐՈՒՄԵԱՆԸ

այսու դիմում է, բացի առանձին նամակներով, հրապարակով ևս՝ պ. պ. Բաղդասարեանին, Շահէնին, Օհանեանին, Կոստանեանին, Տալեանին, Տէր Առաքելեանին, Սօֆիկին, Դօն-Ժուանին, Ղազարեանին և առհասարակ այն դերասաններին ու թատերասէրներին, որոնք խաղում են զանազան քաղաքներում

Գ. ԵՐԻՑԵԱՆԻ
«ՈՒՐԸ ԼՐԻՐ—ՍԻՐՇ ԼՐԻՐ»
օպերէտը, հօնօրարը (մաւաքի 10%) պէտք է ուղարկվի անպայման կամ իրան և կամ թէ հեղինակին (Тифлисъ, Анчхатскій сп. 3):
Զը վճարողները, բացի ընկերական դատից, կենթարկվեն օրինական պատասխանատուութեան: 1429 2—2

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՅՈՎՀ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՒԸ
ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ
Առանձին գրքոյկով
Գինն է 1 ր., ճանապարհածախսով (ղակաղնօէ)՝ 1 ր. 40 կ.:
Դիմել «ՄՇԱԿԻ» խմբագրութեան
Վերադիր վճարով պատուէր չէ ընդունվում: 0—14

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
ԲԺԻՇԿ Վ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆՑԻ
հետեւեալ աշխատութիւնները.
1) Անդրադարձ (возвратный) տիֆ 20 կ.
2) Բծաւոր (сыпной) և որովայնի (брюшной) տիֆ 30 կ.
3) Волосы—(մազերի հիւանդութ.) 10 կ.
4) Բազմածնութիւն, արուեստական ամլութիւն և հակաբեղմնաւորական միջոցներ 25 կ.
5) Սիֆիլ. և Հաթա-Էրլիխեան «600» 15 կ.
Գրքեր ստանալու համար փողօրօք ուղարկել գրքերի գինը և 25 կ. ճանապարհածախս: Հասարակ նամակով դրամ կամ մարկա չուղարկել:
Պահեստը՝ Тифлисъ, Вознесенская ул. № 8. кв. Д-ра В. А. Хачатрянца.
1389 20—13

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ
Վաճառվում են
Ցօգուտ «Մշակի» ֆօնդի
հետեւեալ գրքերը.
1) «Մշակ» եւ հայ կիեր գ. 1 ր. — —
2) Համալի մայրաքաղաքներ » — 30 կ.
3) Կայեմ ձանձրեացուկ, դրամա 5 գ. Ալ. Առաքելեանի » — 50 կ.
4) Քառասնամեակ «Մշակի» («Մշակի» յօբելեանի առիթով «Տարազի» հրատարակած ալբոմը) 1 ր. —
5) Գր. Արծրունու աշխատութիւններ, հատոր I 1 ր. —
Վերադիր վճարով պատուէր չէ ընդունվում:
Ճանապարհածախսը պատուիրողի վրա
2.

Типографія „ЭКОНОМІЯ" Тифлисъ